

بسم الله الرحمن الرحيم

پاسخ فعالیت‌ها، شواهد و مدارک و پرسش‌های

نمونه تاریخ معاصر یازدهم رشته‌های غیر انسانی

تهیه‌کننده: بهرام شفیعی

سرگروه تاریخ منطقه آب پخش - دیر تاریخ دبیرستان

استعدادهای درخشان برازجان - استان بوشهر

سال تحصیلی ۱۴۰۳ - ۱۴۰۲

آدرس وبلاگ شخصی:

iran10000.blogfa.com

کانال شاد:

@tarikhabpakhsh ۱۴۰۲

درس اول: «حکومت قاجار از آقامحمدخان تا محمدشاه»**پاسخ فکر کنید و پاسخ دهید صفحه ۲۲****چرا روس‌ها خواستار اجرای کاپیتولاسیون در ایران شدند؟**

برای حمایت از اتباع مجرم خود در ایران و تحقیر ایرانیان و اثبات برتری روسها بر ایرانیان.

پاسخ فکر کنید و پاسخ دهید صفحه ۲۵**چرا انگلیسی‌ها ایران را از محاصره و تصرف هرات باز داشتند؟**

چون از نگاه انگلیس تصرف هرات شروعی بر تصرف هند توسط روسیه بود و حضور ایران در هرات با توجه به نفوذ روس در ایران باعث نزدیک شدن آنها به هند می شد.

پاسخ پرسش‌های نمونه درس اول ۲۶**۱- مفاد عهدنامه ی گلستان چه بود؟**

ایران حاکمیت روسیه را بر ولایت‌هایی که تا آن زمان اشغال کرده بود به رسمیت شناخت. به این ترتیب ایالت‌های داغستان و گرجستان و شهرهای باکو، دربند، شیروان، قره باغ، شکی، گنجه، موقان و قسمت بالای تالش به روسیه واگذار شد. بعلاوه حق کشتیرانی در دریای خزر از ایران سلب گردید، در برابر، روسیه نیابت سلطنت عباس میرزا را در ایران به رسمیت شناخت و رساندن او به سلطنت را تعهد کرد.

۲- چه عواملی موجب بروز دوره ی دوم جنگ‌های ایران و روسیه شد؟

بد رفتاری روسها با ساکنان ولایت‌هایی که طبق معاهده ی گلستان به آن کشور واگذار شده بود، موجب نارضایتی این مردم شد. از سوی دیگر، معاهده ی گلستان در مورد تعیین خط‌های مرزی بین ایران و روسیه، مبهم بود. همین مسئله نیز موجب دست‌درازی روس‌ها به خاک ایران، از جمله اراضی اطراف ایروان و آذربایجان شد.

۳- مفاد عهدنامه ی ترکمانچای چه بود؟

مطابق این معاهده، علاوه بر سرزمینهایی که در عهدنامه گلستان به روسها واگذار شده بود، ایروان، نخجوان و بخشی از دشت مغان نیز از ایران جدا شد و به روسیه تعلق گرفت؛ ایران متعهد به پرداخت پانصد هزار تومان غرامت به روسیه شد. همچنین برقراری حق کاپیتولاسیون یا قضاوت کنسولی بر ایران تحمیل گردید.

۴- براساس کاپیتولاسیون، اتباع دولت روسیه در ایران از چه حقی برخوردار شدند؟

به موجب این حق، هرگاه اتباع روسی مقیم ایران مرتکب جرمی می شدند، دادگاه‌های ایران حق رسیدگی نداشتند، بلکه مراجع قضایی دولت روسیه می‌بایست به آن جرم رسیدگی می کردند.

۵- هر کدام از دو دولت فرانسه و ایران بر اساس معاهده ی فین کن اشتاین چه تعهداتی داشتند؟

بر اساس این معاهده، فرانسه متعهد شد که ایران را در جنگ با روسیه کمک کند. در مقابل، ایران برای حمله به متصرفات انگلستان در هند، با افغانها و قبایل هرات و قندهار متحد شود، و به انگلستان اعلان جنگ دهد. همچنین در صورتی که تصمیم ناپلئون بر لشکر کشی به هندوستان قرار گیرد، اجازه عبور لشکر او از ایران، به آن کشور داده شود.

۶- چرا روس‌ها ایران را به لشکر کشی به سوی هرات تشویق می کردند؟

زیرا از سویی با انگلستان رقابت داشتند، و به خطر افتادن مستعمره‌های انگلیس در هند را به مصلحت خود می دانستند، و از سوی دیگر، مشغول شدن ایران در جنگ هرات را مایه ی فراموشی ایالت‌های از دست رفته ی شمالی، توسط دولت ایران می دانستند.

۷- مفاد عهدنامه ی دوم ارزنه الروم چه بود؟

- به موجب این قرار داد، ایران از ادعاهای خود درباره ی بعضی مناطق، از جمله سلیمانیه، دست برداشت.
- در مقابل، دولت عثمانی، حاکمیت ایران بر خرمشهر و ساحل چپ اروندرود، نیز کشتیرانی در این رودخانه را، به رسمیت شناخت
- علاوه بر آن، دولت عثمانی متعهد شد که از آزار و اذیت زائران ایرانی عتبات عالیات جلوگیری کند
- تسهیلات لازم را برای بازرگانان کشورما در آن سرزمین، فراهم آورد.

درس دوم: دوران ناصرالدین شاه**فکر کنید و پاسخ دهید صفحه ۲۹****به نظر شما هدف امیرکبیر از مقابله با دخالت نمایندگان دولت‌های خارجی در امور داخلی ایران چه بود؟**

اتخاذ سیاستی مستقل برای حفظ تمامیت ارضی کشور و جلوگیری از دخالت بیگانگان در امور داخلی.

شواهد و مدارک ص ۳۱ و ۳۲**متن زیر را بخوانید و به سؤالات زیر پاسخ دهید.**

آیت‌الله ملاعلی کنی ملقب به رئیس‌المجتهدین (۱۱۸۴ - ۱۲۶۷ ش.) از علمای معروف و مبارز ایران در قرن سیزدهم و اوایل قرن چهاردهم وی از شاگردان شیخ مرتضی انصاری بود که با وجود رابطه خوبش با دولتمردان عصر ناصری، از سیاست‌های دولت در سپردن امور به میرزاملکم خان ارمنی و تأسیس فراموشخانه توسط وی انتقاد می‌کرد و آن را موجب ویرانی دین و دولت می‌دانست. آیت‌الله کنی از مخالفان جدی اصلاحات غرب‌گرایانه سپهسالار نیز بود و آن را موجب مناهی و محرمات و مخالفت شریعت و دین و برهم خوردن نظم اجتماعی و در نهایت وابستگی و تحت‌الحمایگی ایران می‌دانست. آیت‌الله کنی از مخالفان سرسخت قرارداد استعماری رویتر بود و آن را زیانبار می‌دانست و با هوشمندی سیاسی تحسین برانگیزی مقاصد انگلیس را از تحمیل چنین قراردادهای استعماری افشا می‌کرد. وی نامه‌های مختلفی در این زمینه به ناصرالدین شاه نوشت. عاقبت در ۱۲ مهر ۱۲۶۷ ش در هشتاد و شش سالگی درگذشت و در جوار مرقد حضرت عبدالعظیم حسنی (ع) به خاک سپرده شد.

۱- آیت‌الله ملاعلی کنی به کدام سیاست دولت اعتراض کرد؟

سپردن امور به میرزاملکم خان ارمنی و تأسیس فراموشخانه توسط وی

۲- چرا آیت‌الله ملاعلی کنی از مخالفان جدی اصلاحات غرب‌گرایانه سپهسالار بود؟

آن را موجب مناهی و محرمات و مخالفت شریعت و دین و برهم خوردن نظم اجتماعی و در نهایت وابستگی و تحت‌الحمایگی ایران می‌دانست.

شواهد و مدارک ص ۳۵**متن زیر را بخوانید و به سؤالات زیر پاسخ دهید.**

سیدجمال الدین اسدآبادی (۱۲۱۷ - ۱۲۷۵ ش.)

محمد بن سیدصفدر، معروف به «سیدجمال» اندیشمند و سخنور بزرگ انقلابی، و از رهبران ضد استعماری ملت‌های مسلمان در عهد قاجار بود. وی در سال ۱۲۱۷ ش. در اسدآباد همدان به دنیا آمد. از آنجا که وی از بنیانگذاران وحدت ملت‌های مسلمان بود، عمده‌اً ملیت ایرانی و شیعه بودن خود را مخفی نگاه می‌داشت.

سیدجمال حافظه‌ای نیرومند داشت؛ و از فلسفه، نجوم، علوم دینی و دانش‌های زمان خود بهره‌های فراوان برد. او مسافرت‌های زیادی به شرق و غرب عالم کرد؛ و در سراسر عمر، با استبداد و استعمار در مبارزه بود. در پاریس مجله العروة الوثقی را انتشار داد و در آن، به سیاست انگلستان در شرق حمله کرد. و به همین دلیل با فشار انگلیسی‌ها، دولت فرانسه که مدعی دفاع از آزادی عقیده و مطبوعات آزاد بود مجله او را توقیف کرد! در قاهره، استانبول، هند و افغانستان، با سخنرانی‌های آتشین خود، افکار آزادی خواهی را در بین مردم مسلمان پراکنده ساخت. تأثیر سخنان او موجب ترور ناصرالدین شاه، پادشاه خودکامه قاجار، توسط میرزارضا کرمانی شد.

سید جمال الدین اسدآبادی یکی از بیدارگران برجسته عصر ناصری بود که در کنار پیگیری اتحاد اسلامی در جهان اسلام، به جریان بیداری اسلامی در ایران توجه ویژه داشت. نقطه کانونی اندیشه وی وحدت مسلمانان و یگانگی دولت‌های اسلامی بود. شعار او «بازگشت به اسلام» و «بازگشت به قرآن» برای بازسازی هویت اسلامی مسلمانان بود. وی علت عقب‌ماندگی ملت‌های مسلمان را تفرقه و تعصب و دور شدن از اسلام اصیل می‌دانست. حتی ارتباط او با سلاطین کشورهای اسلامی نیز به هدف احیای مجد و عظمت مسلمانان و سرزمین‌های اسلامی بود؛ اگرچه در این زمینه توفیقی حاصل نکرد.

او عاقبت در سال ۱۲۷۵ ش به‌طور مشکوکی فوت کرد.

۱- سیدجمال الدین اسدآبادی چه روزنامه‌ای انتشار داد و در آن به سیاست کدام کشور حمله کرد؟

مجله العروة الوثقی را انتشار داد و در آن، به سیاست انگلستان در شرق حمله کرد.

۲- شعار سیدجمال‌الدین اسدآبادی برای برای بازسازی هویت اسلامی مسلمانان چه بود؟

شعار او «بازگشت به اسلام» و «بازگشت به قرآن» برای بازسازی هویت اسلامی مسلمانان بود.

شواهد و مدارک ص ۳۶

متن زیر را بخوانید و به سؤالات زیر پاسخ دهید.

دغدغه ابتدایی کار از نیمه اول سال ۱۳۱۶ هجری قمری و در خطبه‌های مرحوم آقا نجفی در مسجد جامع عباسی اصفهان آغاز شد؛ سخنانی مبنی بر لزوم حفظ و حراست از ثروت ملی و تولید کالای داخلی که به ایده راه‌اندازی شرکت اسلامیہ منجر شد. حاج آقا نورالله بلافاصله پس از این سخنرانی تجار بزرگ شهر را گردهم آورد و با کمک تجار سرشناس به راه‌اندازی شرکت مبادرت نمود. پس از آن جمعی از مراجع همچون آیت‌الله آخوند خراسانی در نامه‌ای به مظفرالدین شاه وی را دعوت به حمایت از شرکت اسلامیہ می‌کنند. فعالیت شرکت اسلامیہ در ابتدا معطوف به صنعت نساجی و پوشاک بود. اما نیازهای متنوع مردم و اقبال عمومی آنان سبب شد تا فعالیت شرکت وارد بخش‌های دیگر از جمله ایجاد مدرسه، بیمارستان و حتی راه‌شوسه و راه آهن شود.

این شرکت به صورت سهامی عام اداره می‌شد و به سرعت با استقبال گسترده مردم در خرید سهام و همچنین محصولات خود مواجه شد. محل اصلی شرکت در اصفهان بود ولی شعبه‌هایی در تهران، شیراز، بوشهر، مشهد، تبریز و حتی نمایندگی‌هایی را در خارج از کشور در شهرهایی مثل لندن، کلکته، بمبئی، قاهره، استانبول، بغداد، مسکو و بادکوبه تأسیس نمود. تأثیرگذاری شرکت اسلامیہ چنان گسترده شد که وزارت خارجه انگلستان در پی ایجاد خلل در امور آن افتاد؛ به نحوی که سفیر انگلستان در نامه‌ای به وزارت خارجه خودشان می‌نویسد: از قرار اطلاعاتی که از اصفهان می‌رسد علمای آنجا بر ضد تجارت خارجه می‌باشند. علمای مزبور سعی بلیغ در رد مال التجاره خارجی دارند و در مساجد و در سایر نقاط علناً می‌گویند که مردم نباید امتعه خارجی را بخرند. نشریه تایمز انگلیسی هم در واکنش به تأسیس این شرکت نوشت: معلوم می‌شود ایرانیان اندک‌اندک از خواب غفلت بیدار شده و قدر و اهمیت تجارت خاصه تجارت شرکت را به نیکی فهمیده‌اند. همچنین در نامه‌ای چارزمارلین سفیر کبیر بریتانیا به میرزا حسن خان مشیرالدوله وزیر امور خارجه ایران می‌نویسد: علمای اصفهان در تلاش‌اند تا نگذارند امتعه اروپایی به فروش برسد و به خریداران مهم ایرانی اخطار کرده‌اند که در مدت چهار ماه محاسبات خود را با تجارتخانه‌های اروپایی قطع کنند. او با لحنی تهدیدآمیز از وزیر خارجه ایران می‌خواهد که احکامی را به کارگزاران اصفهان صادر کرده و از اقدامات فتنه‌انگیز این اشخاص علیه منافع اروپاییان جلوگیری به عمل آورد.

شرکت اسلامیہ اولین تلاش در صنعت مدرن در ایران خصوصاً در زمینه نساجی بود و هسته اولیه کارخانجات بزرگ به سبک نوین در اصفهان و سایر شهرها به شمار می‌رفت. این شرکت هدف عمده خود را کاهش احتیاجات مردم ایران به کشورهای خارجی عنوان کرده بود. علما نیز به شکل‌های مختلف، از این کار، حمایت کردند.

تفکر مقاومت اقتصادی و اتکا به توان داخلی، در سال‌های بعد و با ظهور سلطنت پهلوی از بین رفت و ایران به مصرف‌کننده‌ای ناتوان از تولید و رقابت تبدیل شد.

۱- شرکت اسلامیہ توسط چه کسی و با همکاری چه کسانی راه‌اندازی شد؟

حاج آقا نورالله بلافاصله پس از این سخنرانی تجار بزرگ شهر را گردهم آورد و با کمک تجار سرشناس به راه‌اندازی شرکت مبادرت نمود.

۲- طبق نامه چارزمارلین سفیر کبیر بریتانیا به میرزا حسن خان مشیرالدوله وزیر امور خارجه ایران هدف از تشکیل شرکت اسلامیہ چه بود؟

علمای اصفهان در تلاش‌اند تا نگذارند امتعه اروپایی به فروش برسد

۳- شرکت اسلامیہ خود عمده خود را چه اعلام کرده بود؟

کاهش احتیاجات مردم ایران به کشورهای خارجی عنوان کرده بود.

پاسخ پرسش‌های نمونه درس دوم ص ۳۷

۱- امیر کبیر در دوره ی صدارت خود چه اصلاحات و اقداماتی انجام داد؟

۱. لغو لقبهای طولانی و بی معنی و اکتفا به کلمه جناب

۲. منع رشوه خواری و برقراری حقوق ثابت برای مأموران دولتی

۳. فرستادن شاگردانی به اروپا

۴. استخدام معلمان و استادان خارجی

۵. ترجمه کتاب و نشر روزنامه
۶. تأسیس مدرسه عالی در تهران و ارائه طرح مدرسه دارالفنون
۷. جلوگیری از دخالت بیگانگان در امور داخلی ایران
۸. دفع فتنه‌ی سالار در خراسان و فرقه بایه
۹. تقویت ارتش ملی کشور
۱۰. تلاش در جهت استقلال اقتصادی و توسعه‌ی صنعتی ایران
- ۲- چرا کشورهای اروپایی در دیگر کشورها نفوذ می‌کردند؟
کشورهای اروپایی که در اثر انقلاب صنعتی به رشد و شکوفایی اقتصادی رسیده بودند به بازارهای مصرف و مواد اولیه ارزان قیمت نیاز داشتند ، روز به روز بر نفوذ خود در کشورهای دیگر می‌افزودند.
- ۳- بر اساس قراردادی که با رویت‌ر بسته شد، چه امتیازاتی به این شخص داده شد؟
به موجب قرارداد رویت‌ر ، حق احداث راه آهن و تراموا و بهره‌برداری از کلیه معادن و منابع ایران به جز طلا ، نقره و سنگ‌های قیمتی ، نیز بهره‌برداری از جنگل‌ها و احداث قنات‌ها و کانالهای آبیاری به مدت هفتاد سال و اداره گمرک‌ها و حق صدور همه نوع محصولات انگلیسی به ایران به مدت بیست و پنج سال به رویت‌ر واگذار شد.
- ۴- در داخل و خارج از ایران چه مخالفت‌هایی علیه امتیاز رویت‌ر ایجاد شد؟
روس‌ها ، از منافع سرشاری که این قرارداد برای رقیب آنها در پی داشت ناراضی بودند و ناراضی بودند و خواستار لغو آن شدند. در داخل کشور نیز مخالفت‌های شدیدی با این امتیاز صورت گرفت ؛ مجتهد بزرگ تهران آیت الله حاج ملاعلی کنی به شدت با این قرارداد مخالفت کرد
- ۵- امتیاز توتون و تنباکو با چه شرایطی به تالبوت واگذار شد؟ آن را با امتیازی که دولت عثمانی به یک شرکت خارجی واگذار کرده بود ، مقایسه کنید.
ناصرالدین شاه این امتیاز را برابر دریافت سالانه پانزده هزار لیره و یک چهارم سود سالانه ، به تالبوت واگذار کرده بود. در حالی که دولت عثمانی ، با وجودی که از محصول توتون و تنباکوی کمتری برخوردار بود ، این امتیاز را برابر دریافت سالانه هفتصد هزار لیره به یک کمپانی خارجی واگذار کرده بود.
- ۶- چه کسی فتوای تحریم توتون و تنباکو را صادر کرد و این فتوا چه نتیجه‌ای به دنبال داشت؟
آیت الله میرزای شیرازی فتوای تحریم توتون و تنباکو را صادر کرد . صدور این حکم سبب شد که شاه ناچار به تسلیم گردد ؛ و ابتدا امتیاز داخلی دخانیات و سپس امتیاز خارجی آن لغو شد. میرزای شیراز ، تا زمانی که به وسیله شیخ فضل الله نوری از لغو قرارداد تنباکو مطمئن نشد ، تحریم تنباکو را لغو نکرد.

درس سوم: زمینه‌های نهضت مشروطه**پاسخ فکر کنید و پاسخ دهید صفحه ۴۰****موقعیت جغرافیایی ایران چه نقشی در توجه استعمارگران به مملکت ما داشته است؟**

رقابت کردن اروپایی‌ها با یکدیگر بر سر ایران برای نفوذ و کسب منافع - روسیه رسیدن به آب‌های گرم خلیج فارس - حساس بودن موقعیت ایران بین سه قاره اروپا، آسیا و آفریقا - فرانسه نفوذ در هند - انگلیس حفظ هند و نفوذ در ایران

پاسخ فکر کنید و پاسخ دهید صفحه ۴۲**چرا برخی روزنامه‌های فارسی زبان در خارج از کشور چاپ می‌شد؟**

زیرا این روزنامه‌ها به دلیل انتقاد درباره وضع ایران و شیوه حکومت قاجار اجازه چاپ در ایران را نداشتند.

پاسخ پرسش‌های نمونه ص ۴۳**۱- چه عواملی زمینه‌های نهضت مشروطه را فراهم کرد؟**

۱. ازدست رفتن سرزمین‌هایی از چهار سوی ایران

۲. غلبه‌ی استعمار بر مملکت

۳. استبداد دستگاه حاکم

۴. مخالفت‌های مردم و علما با استبداد و استعمار

۵. ورود اندیشه‌های جدید

۲- اندیشه‌ی سیاسی اسلام و فعالیت عالمان دینی چه نقشی در پیدایش مشروطه خواهی داشت؟

۱- توجه مردم به آموزه‌های دینی مانند عدالت خواهی، امر به معروف و نهرم به کفر، که در آیات قرآن کریم و سیره معصومین به آن پرداخته شده است

۲- مکتب شیعه قدرت مطلق سلاطین را نامشروع میدانست و مشروعیت نسبی قدرت حکام، مشروط به پاسداری از باورهای دینی مردم و حفظ تمامیت ارضی کشور بود. گسترش این حرکت فکری موجب افزایش آگاهی مردم در زمینه مسائل دینی و تقویت باورهای مذهبی و فرهنگی جامعه در مقابل دسیسه‌های بیگانگان شد.

۳- نهضت تحت رهبری روحانیون در دوره‌ی ناصرالدین شاه و مظفرالدین شاه بر چه پایه‌هایی استوار بود و چه اهدافی را دنبال می‌کرد؟

اساس این نهضت بر مبارزه با استعمار خارجی و استبداد داخلی و تلاش برای برقراری عدالت در مملکت قرار داشت، تا با ایجاد عدالت‌خانه و دارالشورا قدرت و اختیارات پادشاه و حکام را محدود و با اجرای قوانین اسلامی از لجام گسیختگی آن‌ها جلوگیری کند.

۴- در دوره‌ی قاجار اندیشه‌های سیاسی جدید از چه طریقی به ایران راه یافت؟

زمینه‌های ورود تفکر مشروطه خواهی به ایران، به شکل‌های مختلف نظیر اعزام دانشجویان به خارج، سفرهای درباریان و سیاستمداران به خارج و مهاجرت برخی از ایرانیان به کشورهای مختلف فراهم شد.

۵- در آثار روشنفکران ایرانی دوره‌ی قاجار، به چه مسائلی توجه شده است؟

- در سفرنامه میرزا صالح شیرازی از اندیشه‌های نوین غربی به ویژه حکومت مشروطه انگلیس تعریف و تمجید شده است.

- در سیاحت‌نامه ابراهیم بیگ، اوضاع نابسامان کشور بیان گردیده و از ویژگی‌های مثبت تمدن غرب سخن گفته است.

- پذیرش اندیشه‌های غربی و شیفتگی و خودباختگی بی‌چون و چرا در برابر فرهنگ بیگانه از ویژگی‌های بارز افکار روشنفکران بود. آنان نهضت مشروطه طلبی مردم ایران را که بر مبنای عدالت خواهی و نفی استبداد و استعمار بود، با عقاید برخاسته از اندیشه‌های وارداتی و غربی خود درآمیختند.

درس چهارم: آغاز حرکت مردم علیه استبداد و پیروزی نهضت مشروطه**فکر کنید و پاسخ دهید صفحه ۵۱****به نظر شما چرا نمایندگان مجلس شورای ملی در نوشتن قانون اساسی مشروطه شتاب داشتند؟**

به دلیل فوت نابهنگام مظفرالدین شاه و رویارویی مشروطه طلبان با پسر جوانش برای تصویب قانون اساسی.

پاسخ پرسش‌های نمونه ۵۲**۱- پیش از جریان مهاجرت صغری چه حوادثی موجب خشم و اعتراض مردم شد؟**

۱. ماجرای نوز بلژیکی و توهین او به مقدسات مردم مسلمان ایران

۲. نارضایتی مردم ایالت‌ها از جمله مردم کرمان، فارس، خراسان و قم

۳. ماجرای بانک استقراضی روس و نارضایتی مردم که سرانجام، ساختمان بانک را با خاک یکسان کردند

۴. فلک شدن بازرگانان از جمله حاج سید هاشم، تاجر خوش نام قند در ماجرای گران شدن قند

۲- علل جنبش عمومی مردم تهران علیه نوز بلژیکی را توضیح دهید.

موسیو نوژ بلژیکی که کارگزار روس‌ها در امور گمرک ایران بود، با لباس روحانیان و در حالی که قلیان به دست داشت، عکس گرفت. این عکس که توهین به مقدسات مردم مسلمان ایران بود، در محرم ۱۲۸۳ ش. در میان مردم عزادار پخش و موجب اعتراض مردم و آغازگر یک جنبش عمومی شد. رهبری این جنبش را آیت الله بهبهانی به عهده داشت.

۳- مهاجران در مهاجرت صغری چه خواسته‌هایی داشتند؟

۱. ایجاد عدالت خانه در همه‌ی شهرها برای رسیدگی به شکایت‌های مردم و برقراری عدالت در جامعه

۲. عمل به قانون اسلامی به طور دقیق و به دور از ملاحظه‌های شخصی

۴- منظور از سنت بست نشینی چیست و سفارت انگلستان در نهضت مشروطه چگونه از این سنت به سود منافع آن کشور استفاده کرد؟

سنت بست نشینی و تحصن که از دیرباز در ایران معمول بود، بیشتر در مساجد و زیارتگاه‌ها و اماکنی صورت می‌گرفت که مورد احترام مردم قرار داشت و با باورهای دینی آن‌ها سازگار بود.

سفارت انگلستان در تهران که آرزویی جز اخراج طرفداران روسیه را از دربار نداشت، به موازات مهاجرت عدالت خواهان به قم، عده‌ای از عامل‌های شناخته شده‌ی خود را در بین آزادی خواهان وارد و مردم را به تحصن در سفارت خانه تشویق کرد و عده‌ای در باغ سفارت انگلیس گرد آمدند و به بست نشستند.

۵- در هنگام مهاجرت کبری، چه خواسته‌هایی مطرح شد؟

۱. برکناری عین الدوله از صدارت

۲. فراهم کردن زمینه برای بازگشت مهاجران به تهران

۳. ایجاد عدالت خانه

۴. تشکیل دارالشورا (مجلس نمایندگان)

۶- مظفرالدین شاه در راستای خواسته‌های مشروطه خواهان چه اقداماتی انجام داد؟

مظفرالدین شاه تسلیم خواسته‌های مردم شد. او عین الدوله را عزل کرد و فرمان تشکیل مجلس شورای ملی را در ۱۴ مرداد ۱۲۸۵ صادر کرد. یک هفته بعد مردم از قم بازگشتند. در ۲۸ مرداد، اولین دوره مجلس شورای ملی با حضور نمایندگان تهران تشکیل گردید. قانون اساسی تدوین و به امضای مظفرالدین شاه رسید. شاه ده روز پس از امضای قانون اساسی در گذشت.

درس پنجم: «مشروطه در دوره محمدعلی‌شاه»**شواهد و مدارک ص ۵۴****متن زیر را بخوانید و به سؤالات زیر پاسخ دهید.****محقق نائینی (۱۲۳۹ - ۱۳۱۵ ش)**

میرزا محمدحسین نائینی در یک خانواده مشهور و محترم در شهر نائین چشم به جهان گشود و پس از طی تحصیلات مقدماتی، در بانزده سالگی عازم اصفهان شد. پس از ده سال تحصیل در حوزه علمیه اصفهان، عازم عتبات عالیات شد و در سامرا از محضر میرزا محمدحسن شیرازی بزرگ کسب فیض کرد. دو سال پس از درگذشت میرزای شیرازی به کربلا رفت و بعد از دو سال اقامت در آن شهر، عازم نجف اشرف شد و در آن شهر مشغول تحقیق و تدریس گردید. او یکی از بزرگ‌ترین و نامورترین مراجع عصر خویش و یکی از محققان بزرگ در اصول فقه بود. به حدی که او را «احیاگر علم اصول» و نوآور در آن نامیده‌اند.

از وی آثاری متعدد بر جای مانده است که یکی از معروف‌ترین آنها کتاب مشهور تنبیه‌الأمه و تنزیه‌المله است. این کتاب برای آگاهی مردم از انواع استبداد و خودکامگی پادشاهان به رشته تحریر درآمده و نظام مشروطه را از نظر مذهب شیعه بررسی کرده است. بنابراین، او یکی از رهبران فکری نهضت مشروطه، و به تعبیری، نظریه‌پرداز آن به شمار می‌رود.

۱- بیشترین شهرت محقق نائینی در چه زمینه‌ای است؟

یکی از محققان بزرگ در اصول فقه بود. به حدی که او را «احیاگر علم اصول» و نوآور در آن نامیده‌اند.

۲- محقق نائینی از تألیف کتاب مشهور تنبیه‌الأمه و تنزیه‌المله چه بود؟

برای آگاهی مردم از انواع استبداد و خودکامگی پادشاهان

پاسخ فکر کنید و پاسخ دهید صفحه ۵۵**به نظر شما چرا شیخ فضل الله نوری به اجرای این اصل اصرار داشت؟**

به دلیل نفوذ عناصر غربی در انقلاب مشروطه، آنها می‌خواستند برخی از اندیشه‌های غربی را در بدنه انقلاب جایگزین کنند، اما رهبران مذهبی مشروطه قصد وارد کردن قوانین اسلامی را در مشروطیت داشتند.

شواهد و مدارک ص ۶۰**متن زیر را بخوانید و به سؤالات زیر پاسخ دهید.****نقش زنان در انقلاب مشروطیت**

زنان ایرانی در بسیاری از نهضت‌های تاریخ معاصر ایران در زمینه‌های سیاسی، اجتماعی و فرهنگی نقش ارزنده‌ای ایفا نمودند. علاوه بر نقش تاریخی زنان در نهضت تحریم تنباکو در نهضت مشروطه نیز، زنان به کارهای خردمندانه‌ای دست زدند. اکثر فعالیت‌های آنان برگرفته از هویت ایرانی اسلامی بوده است. به‌عنوان نمونه در جریان مهاجرت صغری، زنان با شرکت در تظاهرات خیابانی خواهان بازگشت علما شدند. پس از صدور فرمان مشروطه زنان به مجلس رفتند و خواستار تکمیل قانون اساسی توسط نمایندگان شدند. زنان به هنگام تأسیس بانک ملی با اهدای طلا و زیورآلات شخصی خود بخشی از سرمایه بانک ملی را تهیه کردند و پس‌اندازهای خود را در اختیار دولت گذاشتند تا این امر ملی به دور از دست خارجیان و استقراض از آنها انجام شود.

زمانی که مشروطه‌خواهان تصمیم گرفتند با تحریم کالاهای وارداتی و استفاده از کالاهای داخلی مشکلات اقتصادی جامعه را حل کنند، زنان ایرانی برای تقویت اقتصاد و حمایت از صنایع داخلی، و کالاهای بومی و عدم خرید کالاهای وارداتی، نقش داشتند. در هنگام به توپ بستن مجلس، زنان جرأت یافتند که جسد مجاهدین و مبارزان را از زمین بردارند. در هنگام محاصره تبریز توسط نیروهای دولتی، زنان در پشت جبهه خدمات متعددی از جمله تهیه غذا و لباس برای مجاهدان، پر کردن پوکه‌های خالی فشنگ و پرستاری از مجروحان را به‌عهده داشتند. آنان همچنان با فروش زیورآلات قیمتی و دارایی‌های شخصی خود، بخشی از هزینه‌های مبارزاتی و تبلیغاتی را تأمین می‌کردند.

۱- زنان در کدام حوادث مهم در عصر قاجار نقش تاریخی داشتند؟

نقش تاریخی زنان در نهضت تحریم تنباکو و نهضت مشروطه

۲- اکثر فعالیت‌های زنان عصر قاجار برگرفته از چه بوده است؟

برگرفته از هویت ایرانی اسلامی بوده است.

پاسخ پرسش‌های نمونه ص ۶۱

۱- دو مورد از بی‌اعتنایی‌های محمد علی شاه نسبت به نظام مشروطه و نمایندگان مجلس شورای ملی را ذکر کنید.

الف: در مراسم تاج‌گذاری خود، نمایندگان مجلس شورای ملی را دعوت نکرد.

ب: هنگامی که متمم قانون اساسی تقدیم او شد، از امضای آن خودداری کرد.

۲- اصل دوم متمم قانون اساسی در باره ی چه موضوعی بود؟

بنا بر این اصل، در هر دوره از مجلس، هیئتی پنج نفره از مجتهدان و فقیهان اسلام که با اقتضای زمان آشنا بودند به عنوان عضو، در مجلس شورای ملی شرکت می‌کردند، تا بر قانون‌هایی که تدوین و تصویب می‌شد، نظارت کنند که خلاف قواعد اسلامی و دستورهای شرع نباشد.

۳- دولت روسیه به چه دلایلی با انقلاب مشروطه ایران مخالفت می‌کرد؟

۱. جلوگیری از نفوذ انگلیس که در لباس مشروطه خواهی، از مشروطه طلبان حمایت می‌کرد.

۲. کمک به محمد علی شاه که طرفدار روس بود.

۳. پیش‌گیری از قیام ملت‌های منطقه ی قفقاز برای گرفتن آزادی، تحت تأثیر پیروزی مشروطه خواهان در ایران.

۴- روسیه و انگلستان بر اساس قرارداد ۱۹۰۷ چرا و چگونه ایران را میان خود تقسیم کردند؟

- حضور آلمان به عنوان قدرتی جدید در صحنه سیاست جهان و در خطر قرار گرفتن مستعمره‌های روس و انگلیس توسط آن.

- روس و انگلیس با پادرمیانی فرانسه که از قدرت روزافزون آلمان بیمناک بود ایران را به سه منطقه تقسیم کردند:

۱. منطقه شمال از خط فرضی بین قصر شیرین، اصفهان، یزد، خواف و مرز افغانستان حوزه نفوذ روسیه شناخته شد.

۲. منطقه جنوب از خط فرضی بین بندر عباس، کرمان، بیرجند، زابل و سرحدات افغانستان که دارای ارزش حیاتی برای دفاع از هند بود، قلمرو نفوذ انگلستان مقرر گردید.

۳. قسمت سوم که شامل کویرها و بیابان‌های بی‌آب و علف بود، منطقه ی بی‌طرف و متعلق به ایران شناخته شد.

۵- نمایندگان اولین دوره ی مجلس شورای ملی در قبال سیاست‌های استعماری روس و انگلیس چه تصمیماتی گرفتند؟

- نمایندگان مجلس، به اتفاق آرا، قرارداد ۱۹۰۷ را رد کردند.

- دریافت وام از دولت‌های خارجی را رد و برای حل این مشکل، به تأسیس بانک ملی اقدام کردند.

- نوز بلژیکی را که پست مهم مالی ایران در دست او بود، اخراج کردند.

درس ششم: «دوره دوم مشروطه»**شواهد و مدارک ص ۶۴-۶۵****متن زیر را بخوانید و به سؤالات زیر پاسخ دهید.**

شهید شیخ فضل‌الله نوری (۱۲۲۲ - ۱۲۸۸ ش)

حاج شیخ فضل‌الله کجوری، معروف به نوری، فرزند ملاعباس، در سال ۱۲۲۲ ش متولد شد. او پس از تحصیلات مقدماتی، برای تکمیل آن به عراق رفت و در زمره شاگردان برجسته میرزا محمدحسن شیرازی قرار گرفت. وقتی به تهران برگشت، مقام علمی و فقهی او در مقایسه با علمای هم‌عصر خود در ایران، بالاترین بود. او با جدایی دین از سیاست که در آن ایام تحت تأثیر افکار غربی و توسط عوامل استعمار در ایران تبلیغ می‌شد، شدیداً مخالفت ورزید. در جریان نهضت تنباکو به عنوان نماینده میرزای شیرازی عمل می‌کرد و به حمایت جدی از این نهضت پرداخت. وی در اوایل مشروطه، از پیشگامان این نهضت بود ولی پس از چندی پی‌برد که دست‌هایی پلید، در حال پایمال کردن خون‌های ریخته شده در راه این نهضت و قطع پیوندهای مشروطه با اسلام هستند. بنابراین مخالفت خویش را با مشروطه غیر مشروعه اعلام و بر مشروطه مشروعه پا فشاری کرد و عاقبت جان بر سر آن گذاشت.

جلال آل احمد درباره او گفته است: «من نشی آن بزرگوار را بر سر دار، همچون پرچمی می‌دانم که به علامت استیلای غرب‌زدگی، پس از دوپست سال کشمکش، بر بام سرای این ملت افراشته شد».

۱- مخالفت شدید شیخ فضل‌الله نوری با چه جریانی بود؟

با جدایی دین از سیاست که در آن ایام تحت تأثیر افکار غربی و توسط عوامل استعمار در ایران تبلیغ می‌شد

۲- چرا شیخ فضل‌الله نوری مخالفت خویش را با مشروطه غیر مشروعه اعلام را اعلام کرد؟

پس از چندی پی‌برد که دست‌هایی پلید، در حال پایمال کردن خون‌های ریخته شده در راه این نهضت و قطع پیوندهای مشروطه با اسلام هستند.

شواهد و مدارک ص ۶۸**متن زیر را بخوانید و به سؤالات زیر پاسخ دهید.**

آخوند ملا محمد کاظم خراسانی (۱۲۱۸ - ۱۲۹۰ ش)

در سال ۱۲۱۸ ش در مشهد متولد شد و در بیست و دو سالگی به تهران مهاجرت کرد. پس از مدتی تحصیل فلسفه، به نجف مشرف شد و دو سال محضر درس شیخ مرتضی انصاری را درک کرد. آخوند خراسانی بیشتر تحصیلاتش نزد میرزای شیرازی بود، اما خود نیز مستقلاً در نجف حوزه درس تشکیل می‌داد، و گفته می‌شود ۱۲۰۰ شاگرد از محضرش استفاده می‌کردند.

شهرت اصلی او در علم اصول است. کتاب کفایة الاصول که مرجع درسی مهم حوزه‌های علمی به‌شمار می‌رود، توسط وی نگاشته شده است. در اثنای نهضت مشروطه، آخوند خراسانی به حمایت معنوی از آن پرداخت و با صدور فتوا در ضرورت مشروطیت، باعث استحکام آن شد. او که در آن زمان یکی از مراجع تقلید مهم شیعه بود، زمانی که در سال ۱۲۸۹ ش روسیه، شمال ایران را اشغال کرد، با یاران خود و عشایر شیعه عراق، برای اصلاح اوضاع ایران پس از مشروطه و مقابله با غرب گرایان آماده عزیمت به ایران شد، در شب قبل از عزیمت به ایران، به طرزی مشکوک، جان به جان آفرین تسلیم کرد.

۱- شهرت اصلی آخوند خراسانی در چه زمینه‌ای بود؟

شهرت اصلی او در علم اصول است.

۲- کدام کتاب آخوند خراسانی مرجع درسی مهم حوزه‌های علمی به‌شمار می‌رود؟

کتاب کفایة الاصول

شواهد و مدارک ص ۶۹-۷۰**متن زیر را بخوانید و به سؤالات زیر پاسخ دهید.**

آیت‌الله سیدعبدالحسین لاری (۱۹ دی ۱۲۲۶ ش - ۱۵ اردیبهشت ۱۳۰۳ ش جهرم)

خانواده آیت‌الله عبدالحسین لاری از علما و روحانیون دزفولی‌الاصل ساکن نجف اشرف بودند. آیت‌الله لاری، فقیه و سیاستمدار و از شاگردان میرزای شیرازی بود که در ۲۲ سالگی به درجه اجتهاد نایل آمد و یکی از بزرگ‌ترین استادان حوزه علمیه نجف شد. بنا به درخواست

مردم لارستان و موافقت میرزای شیرازی در سال ۱۲۷۰ ش به لار آمد و به تدریس و انجام وظایف دینی مشغول شد. وی مدرسه و حوزه علمیه‌ای تأسیس کرد که توانست شاگردان نامداری را برای گسترش بیداری اسلامی تربیت کند. وی همچنین گروه‌هایی مسلح تربیت کرد که بعدها به تفنگچیان سید لاری و چریک‌های فارس مشهور شدند. وی فرمان اخراج مبلغان مسیحی و جمع‌آوری کتب ضاله را از آن منطقه صادر کرد. این اقدام وی خشم انگلیسی‌ها را برانگیخت. وی پس از این ماجرا طی فتوایی وجوب انحلال رژیم سلطنتی قاجار را صادر کرد. آیت‌الله لاری موفق شد یک حکومت اسلامی در لارستان تأسیس کند. پس از چندی بندرعباس، بندرلنگه، بوشهر، استان کرمان و فارس زیر نظر حکومت اسلامی قرار گرفت. او در گام بعدی استفاده از کالاهای خارجی - به خصوص انگلیسی و - روسی را از آنجا که موجب تقویت دشمنان اسلام و افزایش قدرت استعمارگران می‌شد و وابستگی اقتصادی فراهم می‌کرد، تحریم کرد. وی از علمای مبارز دوره مشروطه و الگوی مورد نظر وی مشروطه مشروع بود. از ایشان ۴۰ اثر بر جا مانده است که یکی از آن‌ها «قانون مشروطه مشروع» است.

۱- کدام اقدام آیت‌الله سیدعبدالحسین لاری خشم انگلیسی‌ها را برانگیخت؟

فرمان اخراج مبلغان مسیحی و جمع‌آوری کتب ضاله را از آن منطقه صادر کرد.

۲- آیت‌الله سیدعبدالحسین لاری چه فتوای مهمی صادر کرد؟

وجوب انحلال رژیم سلطنتی قاجار

۳- چرا آیت‌الله سیدعبدالحسین لاری استفاده از کالاهای خارجی به ویژه کالاهای انگلیسی و روسی را ممنوع کرد؟

زیرا موجب تقویت دشمنان اسلام و افزایش قدرت استعمارگران می‌شد و وابستگی اقتصادی فراهم می‌کرد.

پاسخ فکر کنید و پاسخ دهید صفحه ۶۹

به نظر شما چرا دولتهای روسیه و انگلیس به بیطرفی ایران در جنگ جهانی اول توجه نکردند؟

زیرا ایران دارای موقعیت منحصر به فرد نظامی و راهبردی بود و همچنین دولتی ضعیف داشت و اطراف آن کشور هند متسمره انگلیس بود که جزو کشورهای طرف جنگ بودند بنابراین ایران نقطه جنگی برایشان محسوب می‌شد.

شواهد و مدارک ص ۷۲

متن زیر را بخوانید و به سؤالات زیر پاسخ دهید.

رئیس علی دلواری (۱۲۶۱ - ۱۲۹۴ ش)

رئیس علی، فرزند زایر محمد، در سال ۱۲۶۱ ش دیده به جهان گشود. در تیراندازی و سوارکاری که لازمه زندگی دشوار آن روزگار بود، از خود استعدادی شگرف نشان داد. او به مراسم و واجب‌های دینی مقید بود و هیچ‌گاه در گرفتن روزه و به پا داشتن نماز، غفلت نمی‌کرد. رئیس علی این روحیه را با عشق به مردم درهم آمیخت و از همان نوجوانی و جوانی، به مسائل کشور، توجهی خاص نشان می‌داد.

فعالیت‌های سیاسی را از دوره مشروطه آغاز کرد. او با پیروی از آیت‌الله سید مرتضی علم‌الهدی اهرمی، در دوره استبداد صغیر، قیام کرد و با همراهی دیگر مبارزان، بوشهر را به تصرف درآورد. با آغاز جنگ جهانی اول و حضور نیروهای انگلیسی در بوشهر مردانه قد برافراشت تا آنکه به یک قیام عمومی دست یافت. حمله او در مرداد ۱۲۹۳ در بوشهر و غلبه بر دشمنان، ایست انگلیس در ایران را درهم شکست و نام رئیس علی در هر کوی و برزن بر سر زبان‌ها افتاد، اما در یکی از حمله‌های بی‌امان خود به دشمن، توسط عوامل داخلی بیگانگان مورد حمله قرار گرفت و به شهادت رسید. جنازه رئیس علی توسط مادرش به نجف اشرف منتقل و در منطقه وادی السلام به خاک سپرده شد.

شعر زیر که بر سر در خانه او حک شده است، نشانگر عشق او به امام علی (ع) است:

ز تیغ شیر خدا چون رواج شرع نبی شد
از این سبب به همه مسلمین، رئیس علی شد

۱- رئیس علی دلواری فعالیت‌های سیاسی خود را از چه زمانی آغاز کرد؟

فعالیت‌های سیاسی را از دوره مشروطه آغاز کرد.

۲- قیام رئیس علی دلواری در مقابل انگلیسی در جریان چه حادثه‌ای بود؟

با آغاز جنگ جهانی اول و حضور نیروهای انگلیسی در بوشهر

پاسخ پرسش‌های نمونه ص ۷۳

۱- احمد شاه چگونه به سلطنت رسید؟

- پس از فتح تهران مجلسی مرکب از سران و روسای مجاهدان، شاهزادگان، اعیان و نمایندگان سابق مجلس تشکیل شد و به اتفاق آراء

محمدعلی شاه از سلطنت خلع و پسر ۱۲ ساله‌ی او، احمد میرزا (ولیعهد) به مقام سلطنت برگزیده شد. چون احمد شاه به سن قانونی سلطنت نرسیده بود، عضدالملک، بزرگ‌خاندان قاجار به عنوان نایب السلطنه انتخاب شد.

۲- سه نمونه از دخالت‌های روس و انگلیس در امور داخلی ایران را در دوره‌ی دوم مشروطه بنویسید.

- روس‌ها، کانون‌های مقاومت تبریز و مشهد را به سختی سرکوب کردند

- مرقد امام هشتم (ع) را به توپ بستند؛ از آذربایجان تا خراسان نیروهای خود را مستقر ساختند و منطقه‌ی زیر نفوذشان را طبق قرارداد ۱۹۰۷ اشغال کردند.

- انگلیس، نیز برای اشغال منطقه‌ی زیر نفوذ خود، قوایی از هندوستان وارد جنوب ایران کرد. سرانجام این دو کشور سلطه‌گر، دولت ایران را مجبور کردند تا سیاست خود را با اصول قرارداد ۱۹۰۷ تطبیق دهد.

۳- دولت روسیه طی اخطاری که در سال ۱۲۹۰ ش. به ایران داد، چه درخواست‌هایی مطرح کرد؟

۱. اقدامات مورگان شوستر متوقف و از ایران اخراج شود

۲. بدون موافقت روس و انگلیس از استخدام اتباع خارجی در ایران خودداری شود

۳. هزینه لشکرکشی قوای روسیه به ایران را دولت ایران پرداخت کند

۴- چرا نیروهای بیگانه در جنگ جهانی اول علیرغم اعلام سیاست بی‌طرفی ایران، کشور ما را اشغال کردند؟

رئیس‌الوزرای ایران، مستوفی‌الممالک اعلان سیاست بی‌طرفی کرد ولی در این کار موفقیتی به دست نیاورد؛ زیرا موقعیت حساس ایران برای نیروهای درگیر جنگ مهم بود.

۵- پیامد قرارداد ۱۹۱۵ م. چه بود؟

طبق این قرارداد دو منطقه‌ی تحت نفوذ روس و انگلیس در عهدنامه‌ی ۱۹۰۷، به منطقه‌ی اشغالی تبدیل شدند. روسیه در منطقه‌ی تحت نفوذ خود قوای قزاق تشکیل داد و در مقابل، دولت انگلستان نیز در سال ۱۹۱۶ م. به تأسیس پلیس جنوب دست زد. فرماندهی پلیس جنوب به عهده‌ی سرپرسی سایکس بود. او با استفاده از این قوای نظامی توانست، مقاومت دلیرانه‌ی رئیس‌علی دلواری و عشایر تنگستانی را سرکوب کند.

درس هفتم: کودتای ۱۲۹۹

شواهد و مدارک ص ۷۵

متن زیر را بخوانید و به سؤالات زیر پاسخ دهید.

میرزا کوچک خان (۱۲۶۰ - ۱۳۰۰ ش)

یونس، معروف به «کوچک خان»، فرزند میرزا بزرگ، در سال ۱۲۶۰ ش در خانواده‌ای مذهبی چشم به جهان گشود. در سال‌های اولیه عمر به مدرسه «حاجی حسن» در صالح آباد رشت رفت و به تحصیلات دینی مشغول شد اما حوادث ناگوار کشور و نفوذ بیگانگان، امر جهاد را ضروری تر از هر کار دیگر می نمود. بنابراین، در اواخر سال ۱۲۹۵ ش در حوالی تالش کمیته‌ای به نام «اتحاد اسلام» تشکیل داد، و قیامی مسلحانه را علیه بیگانگان آغاز کرد. او اصول نهضت را بر پایه اسلام و تبعیت از تعالیم آن بنا کرد. این نهضت، بعد از مشروطه، یکی از بزرگ‌ترین قیام‌هایی بود که علیه نابسامانی موجود و نجات کشور از نفوذ بیگانگان شکل گرفته بود. نهضت مذکور و رهبر آن، یکی از مانع‌های اصلی نفوذ انگلیس در ایران، و به‌ویژه، اجرای قرارداد ۱۹۱۹ م و وثوق‌الدوله با آن دولت بود. میرزا کوچک خان تا آخرین نفس در راه وطن جنگید و سرانجام در ۱۱ آذر ۱۳۰۰ به شهادت رسید.

بیشتر اعضای نهضت جنگل، دارای باورها و روحیه مذهبی بودند. آنان برخی از باورهای خود را در روزنامه جنگل چنین اعلام کردند: «ما به نام اتحاد اسلام قیام کردیم. نباید مسلمانان برادر کشی کنند و به نام شیعه و سنی و سایر عناوین مذهبی، به جان هم افتاده و مجال استفاده به دشمن عمومی بدهند. و به حکم اینکه ما ایرانی و مسئول و وظیفه‌دار حفظ این آب و خاک هستیم، ایران و وطن مقدس ایرانیان، در نظر ما بر تمام بلاد و ممالک اسلامی مقدم است و بعد از موفقیت به انجام وظایف ایرانیت، البته برادران اسلامی مادامی که به وظایف اخوت خود عمل کنند بر دیگران مقدم خواهند بود...»

۱- چرا میرزا کوچک خان امر جهاد را ضروری تر از هر کار دیگر می نمود؟

به علت حوادث ناگوار کشور و نفوذ بیگانگان

۲- میرزا کوچک خان چه کمیته‌ی خود را با چه عنوانی تشکیل داد؟

کمیته‌ای به نام «اتحاد اسلام»

۳- مهمترین نتیجه قیام میرزا کوچک خان چه بود؟

مانع‌های اصلی نفوذ انگلیس در ایران، و به‌ویژه، اجرای قرارداد ۱۹۱۹ م و وثوق‌الدوله با آن دولت بود.

کاربست شواهد و مدارک تاریخی

متن زیر را بخوانید و به سؤالات زیر پاسخ دهید. (شهریور ۹۹)

«نهضت جنگل قیام مردمی بود که در یکی از حساس‌ترین دوره‌های تاریخی کشور ما، شکل گرفت. این نهضت از جنگل‌های گیلان آغاز شد و سپس، روستاها و شهرهای این استان را در برگرفت و هفت سال ادامه یافت. رهبر نهضت جنگل، میرزا کوچک خان، طلبه آزادمنش و انقلابی و فردی مؤدب، متواضع، خوش‌برخورد و پای بند به اجرای دستورات دینی بود. او در جریان جنگ جهانی اول و اشغال ایران توسط روس و انگلیس، به فکر برپا کردن یک نهضت مسلحانه افتاد. اهداف او و یارانش در برپایی این نهضت عبارت بودند از: اخراج نیروهای بیگانه، رفع ناامنی و بی‌عدالتی و برقراری امنیت، مبارزه با خودکامگی و استبداد بود. قیام جنگل در مقابله با متجاوزان و دولت‌های بی‌کفایتی که در تهران بر سر کار می‌آمدند، در طول هفت سال فراز و نشیب‌های بسیاری را پشت سر گذاشت. این قیام، سرانجام به دنبال خیانت دولت شوروی، بروز اختلاف در میان سران نهضت جنگل و حمله‌ی نیروهای دولتی به فرماندهی رضاخان، سرکوب شد اما نام میرزا و مقاومت‌های مردانه‌اش در برابر ستم و تجاوز، در خاطر مردم ایران زنده و جاوید ماند و الگویی برای مبارزان بعدی شد.»

۱- هدف میرزا کوچک خان و یارانش از برپایی نهضت جنگل چه بود؟

اخراج نیروهای بیگانه، رفع ناامنی و بی‌عدالتی و برقراری امنیت، مبارزه با خودکامگی و فساد

۲- چه عواملی موجب سرکوب نهضت جنگل شد؟

خیانت دولت شوروی، بروز اختلاف در میان سران نهضت جنگل و حمله نیروهای دولتی به فرماندهی رضاخان

۳- میرزا کوچک خان در چه جریان‌ی دلاوری‌های بسیار از خود نشان داد؟

در جریان حرکت‌های مشروطه خواهان شمال برای سرنگونی محمد علی شاه

۴- اهداف میرزا کوچک خان و یارانش را بنویسید.

اخراج نیروهای بیگانه، رفع ناامنی و بی عدالتی، مبارزه با خودکامگی و استبداد
شواهد و مدارک ص ۷۸

متن زیر را بخوانید و به سؤالات زیر پاسخ دهید.

حسن اعظام قدسی در کتاب خاطرات خود، علت‌های کودتای انگلیسی ۱۲۹۹ را چنین بیان کرده است: «روزی برحسب خواسته‌ای با قنصل انگلیس در مشهد ملاقات دوستانه‌ای انجام شد. قنصل انگلیس گفت: بعد از مایوس شدن از قراردادی که با وثوق‌الدوله منعقد گردید قرارداد ۱۹۱۹، لطمه بزرگی به سیاست انگلستان وارد شد که شاید کمتر سابقه داشت. این بود که زمامداران انگلستان در مقام عمل تصمیم گرفتند که طرح و نقشه خود را به صورت دیگری به اجرا درآورند: اول این که در ایران قوای نظامی و سیاسی در یکجا متمرکز شود. دوم، استقلال پول ایران از راه نشر اسکناس [رواج یابد]. سوم، تجدید قرارداد نفت [امکان پذیر گردد]. چهارم، از میان بردن عشایر، خاصه در نقاط مرزی ایران. پنجم، از بین بردن روحانیون و ضعیف کردن آن‌ها که عامل شکست‌های انگلستان بودند. ششم، برهم زدن بساط عزاداری امام حسین (ع) که خود بزرگ‌ترین وسیله برای خنثی کردن سیاست دولت انگلستان بود. هفتم، گرفتن کارهای بزرگ از مردان دوراندیش و دادن آنها به دست اشخاص فرومایه و بی‌ایمان ...»

۱- طبق نوشته‌ی حسن اعظام قدسی چرا هدف انگلیسی‌ها از بین بردن روحانیون بود؟

زیرا آن‌ها که عامل شکست‌های انگلستان بودند.

۲- طبق نوشته‌ی حسن اعظام قدسی بزرگ‌ترین وسیله برای خنثی کردن سیاست دولت انگلستان بود.

عزاداری امام حسین (ع)

پاسخ فکر کنید و پاسخ دهید صفحه ۷۹

آیا می‌دانید تفاوت استعمار نو استعمار کهنه چیست؟

استعمار کهنه به صورت مستقیم و با ضرب و زور قدرت‌های نظامی می‌باشد و برای بهره‌برداری از نیروی کار ارزان قیمت، مواد اولیه و خام فراوان و بازار فروش پررونق، به استثمار کشیده می‌شوند. استعمار نو به صورت غیر مستقیم می‌باشد و با کمک عوامل داخلی می‌باشد و کشورهای استعمارگر گذشته در چارچوب حکومت‌های دست‌نشانده و مناسبات و رژیم‌ها و نهادهای بین‌المللی جدید بدون اینکه که نیازمند حضور مستقیم سیاسی و نظامی در مستعمرات سابق باشند، به شکل خزنده و پیچیده، منافع و مطامع خود را بهتر از گذشته تضمین می‌کنند.

شواهد و مدارک ص ۸۱

متن زیر را بخوانید و به سؤالات زیر پاسخ دهید.

ژنرال آبرون‌ساید در یادداشت‌های خود در ۱۴ ژانویه ۱۹۲۱/۲۴ دی ماه ۱۲۹۹ نوشته است: «شخصاً عقیده دارم که پیش از آنکه از اینجا بروم بتوانم قوای قزاق را به حال خود رها کنم. در واقع یک دیکتاتوری نظامی می‌تواند گرفتاری‌های ما را برطرف کند و ما را قادر خواهد ساخت که بی‌هیچ دردسری، این کشور را ترک کنیم».

وی پس از ملاقات با رضاخان در ۱۲ فوریه ۱۹۲۱/۲۳ بهمن ماه ۱۲۹۹ اعلام کرد: «من با رضاخان مصاحبه کردم، و سرکردگی [قوای] قزاق ایرانی را به‌طور قطع به او سپردم».

ژنرال آبرون‌ساید که یکی از عامل‌های خارجی کودتا بود، در «خاطرات سِرّی» خود نوشته است: «من اطلاع پیدا کردم که رضاخان نقشه کودتا را با موفقیت در تهران اجرا کرده است. تصور می‌کنم همه مردم ایران بر این عقیده باشند که نقشه کودتا را من کشیده و اجرای آن را از پشت پرده نظارت کرده باشم. اگر راست مطلب را بخواهم بنویسم، حقیقت هم همین است».

البته آنچه که آبرون‌ساید بیان کرده است همه واقعیت نیست، زیرا او تنها یکی از عاملان اجرایی کودتا بود. طراحان و عامل‌های اصلی، دست‌های آشکار و پنهانی بودند که در حاکمیت دولت انگلستان قرار داشتند. آنان با توسل به چند واسطه، گرداننده اصلی این غائله بودند و بی‌آن که ردپایی آشکار از خود باقی بگذارند، کودتا و چگونگی صعود رضاخان به سلطنت را مدیریت می‌کردند.

یکی از این عامل‌ها سر وینستون چرچیل وزیر مستعمرات وقت انگلیس بود که در آن زمان، نقشی مؤثر در تعیین سیاست خارجی انگلستان داشت. او بر این باور بود که دولت انگلستان نباید در امور ایران دخالت مستقیم و آشکار داشته باشد؛ بلکه باید با استفاده از سیاست دخالت غیرمستقیم و ایجاد یک حکومت مقتدر و در عین حال وابسته، مقاصد و مطامع دولت انگلستان را در ایران عملی سازد. این سیاست با هدف

کاهش نفوذ شوروی در منطقه حساس خاورمیانه توسط سه کشور ایران، ترکیه و افغانستان بود. روی کار آمدن سه عامل وابسته به سیاست انگلستان، یعنی رضاخان در ایران، آتاتورک در ترکیه و امان‌الله خان در افغانستان، نتیجه این سیاست به شمار می‌رود. علاوه بر نقش تعیین‌کننده وینستون چرچیل در روی کار آمدن حکومت‌های وابسته، باید از نقش دستگاه جاسوسی و اطلاعاتی انگلستان، و اردشیر جی (ریپورتر)، در ظهور سلسله پهلوی و کودتای ننگین سوم اسفند ۱۲۹۹ یاد کرد.

۱- هدف ژنرال آیرون‌ساید از استقرار یک دیکتاتوری نظامی در ایران چه بود؟

زیرا می‌تواند گرفتاری‌های ما را برطرف کند و ما را قادر خواهد ساخت که بی‌هیچ دردسری، این کشور را ترک کنیم.

۲- سیاست سر وینستون چرچیل در مورد دخالت انگلستان در ایران چه بود؟

او بر این باور بود که دولت انگلستان نباید در امور ایران دخالت مستقیم و آشکار داشته باشد؛ بلکه باید با استفاده از سیاست دخالت غیرمستقیم و ایجاد یک حکومت مقتدر و در عین حال وابسته، مقاصد و مطامع دولت انگلستان را در ایران عملی سازد.

۳- سیاست دخالت غیرمستقیم و ایجاد یک حکومت مقتدر با چه هدفی بود؟

با هدف کاهش نفوذ شوروی در منطقه حساس خاورمیانه توسط سه کشور ایران، ترکیه و افغانستان بود.

۴- طبق متن بالا چه عوامل خارجی در ظهور سلزنت پهلوی و کودتای سوم اسفند نقش داشتند؟

آیرون‌ساید - سر وینستون چرچیل - اردشیر جی (ریپورتر)

پاسخ پرسش‌های نمونه ۸۲

۱- دولت انگلستان پس از جنگ جهانی اول چه سیاست‌هایی در منطقه‌ی خاورمیانه دنبال می‌کرد؟

۱- تسلط بر منطقه‌ی حساس خاورمیانه

۲- منابع نفت آن که اهمیت آن در جنگ جهانی اول مشخص شده بود

۳- ایجاد کمربند آهنین در برابر نفوذ شوروی، از جمله سیاست‌های جدید دولت انگلستان در خاور میانه بود.

۲- پس از پایان جنگ جهانی اول در ترکیب نیروهای نظامی انگلیس و روس در ایران چه تغییری ایجاد شد؟

با وقوع انقلاب سوسیالیستی روسیه در اکتبر ۱۹۱۷، روس‌ها نیروهای خود را از شمال ایران بیرون بردند. در نتیجه زمینه برای سلطه انحصاری دولت انگلستان در ایران فراهم شد و در صدد برآمد که نیروی قزاق و قوای نظامی ایران را در اختیار و اداره خود درآورد. همچنین به بهانه‌های مختلف از جمله خطر کمونیسم، حاضر به بیرون بردن قوای نظامی خود از ایران نبود، در چنین شرایطی، ژنرال آیرون‌ساید را به فرماندهی نیروهای خود در ایران برگزید.

۳- ماهیت قرارداد ۱۹۱۹ ایران و انگلیس چه بود؟

محتوای این قرارداد موجب شکل‌گیری سیستم تحت‌الحمایگی ایران از سوی دولت انگلستان می‌شد، زیرا نظارت بر تشکیلات نظامی، مالی و سیاسی ایران منحصراً در اختیار مستشاران انگلیسی قرار می‌گرفت.

۴- چه عواملی انگلستان را در دوران بعد از جنگ جهانی اول به سوی مداخله غیرمستقیم در ایران سوق داد؟

- تجربه‌ی لغو قرارداد و توثیق الدوله (قرارداد ۱۹۱۹) و شکست در اجرای این قرارداد

- نفرت تاریخی مردم مسلمان ایران از نظام استعماری انگلستان

۵- سید ضیاءالدین طباطبایی پس از کودتای سوم اسفند ۱۲۹۹ به چه اقداماتی دست زد؟

- دستگیری و زندانی کردن بسیاری از شخصیت‌های سیاسی، از جمله آیت‌الله مدرس که از مخالفان سیاست‌های انگلستان در ایران بود

- به قصد منحرف ساختن افکار عمومی، با تبلیغات فراوان قرار داد ۱۹۱۹ را که به همت افرادی چون آیت‌الله مدرس عملاً متروک مانده بود لغو کرد، تا دولت خود را کابینه ملی و ضد انگلیسی نشان دهد.

۶- کابینه‌ی سیاه (کابینه‌ی سید ضیاءالدین طباطبایی) با چه مشکلاتی مواجه بود؟

۱. ظاهرسازی‌های سید ضیاء و تندروی‌های او که موجی از مخالفت‌ها را علیه وی برانگیخت

۲. خودسری‌های رضاخان سردار سپه در اختصاص درآمد شهرداری و اداره‌های مالی به نفع قزاق‌های زیر فرمانش

۳. بروز اختلاف و جنگ قدرت میان او و رضاخان، که او را وادار کرد، وزارت جنگ را به رضاخان واگذار کند

۴. حمایت دولت انگلستان از رضاخان در جریان اختلاف میان سید ضیاء و رضاخان.

درس هشتم: رضاخان؛ تثبیت قدرت**پاسخ فکر کنید صفحه ۸۴****به نظر شما چرا رضاخان و انگلیسی‌ها بیشتر به نیروهای نظامی و انتظامی متکی بودند؟**

زیرا در آن زمان، به قدرت رسیدن در کشورهایی مثل ایران، وابسته به انضباط نظامی و استفاده از سیاست مداران و نیروهای نظامی مقدور بود؛ ولی وابستگی نظامیان به سیاست‌مداران مورد سو استفاده آن‌ها قرار می‌گیرد. لذا با توجه به اهمیت مقوله امنیت خواست مردم، رضاخان از این نیاز مردم سو استفاده می‌کرد.

پاسخ پرسش‌های نمونه ص ۹۰**۱- رضاخان در مدتی که وزیر جنگ بود، چه اقداماتی انجام داد؟**

او در طول مدتی که وزیر جنگ بود، تسلطش را بر ارتش تثبیت کرد، ژاندارمری را از وزارت داخله (وزارت کشور) به وزارت جنگ انتقال داد و بر نفوذ خود افزود.

۲- همزمان با دوره ی نخست وزیری رضاخان، چه تحویلی در ترکیه به وقوع پیوست؟ این واقعه چه تأثیری در ایران داشت؟

همزمان با نخست وزیری رضاخان در ایران، مصطفی کمال پاشا (آتاتورک) با حمایت دولت انگلستان، در ترکیه به قدرت رسید. او نظام امپراتوری عثمانی را لغو و نظام جمهوری را تأسیس کرد. این واقعه بهانه ی مناسبی برای جایگزینی حکومت رضاخان به جای سلطنت قاجار بود.

۳- انتخابات دوره ی پنجم مجلس شورای ملی چگونه برگزار شد و چه نتیجه ای داشت؟

رضاخان با اعمال نفوذ و تقلب، انتخابات دوره ی پنجم مجلس شورای ملی را برگزار کرد و در پناه حمایت حزب ها و جریان‌های سیاسی طرفدار خود توانست اکثریتی از نمایندگان موافق و طرفدار خود را روانه ی مجلس کند.

۴- شرایط سیاسی، اقتصادی و اجتماعی مملکت، چه نقشی در فراهم کردن زمینه برای به قدرت رسیدن رضاخان داشت؟

شرایط اجتماعی، اقتصادی و روانی جامعه در آن سال ها به گونه ای بود که به تدریج زمینه را برای حاکمیت مطلق رضاخان مساعد می کرد. رضاخان که موفق به سرکوب چند شورش داخلی شده بود، رفته رفته به عنوان عامل برقرار کننده ی امنیت در کشور شناخته شد. افزایش حمایت انگلستان و جانبداری جریان ها و حزب های سیاسی از او نیز این باور را در میان مردم به وجود آورد که جز رضاخان هیچ کس قادر به برقراری امنیت و آرامش در ایران نیست. سرکوب شورش شیخ خزعل در خوزستان نیز از جمله اقداماتی بود که نفوذ رضاخان را در میان مردم افزایش داد.

درس نهم: ویژگیهای حکومت رضاشاه**شواهد و مدارک ص ۹۵****متن زیر را بخوانید و به سؤالات زیر پاسخ دهید.**

یکی از اقدام‌های هوشمندانه مرجعیت شیعه در ایران، تأسیس حوزه علمیه قم در سال ۱۳۰۱ ش پس از شکست عثمانی در جنگ اول و اشغال عراق توسط انگلیس بود، که توسط آیت‌الله «حاج شیخ عبدالکریم حائری یزدی» انجام گرفت.

تا قبل از تأسیس حوزه علمیه قم، پایگاه علمی مرجعیت شیعه، عمدتاً در نجف اشرف و دیگر شهرهای مذهبی عراق متمرکز بود. این اقدام ارزشمند و خردمندانه، در عصری که استعمار در صدد اجرای نقشه‌های ضد دینی خود در منطقه بود، پس از عصر صفویان، موجب تقویت ایران به عنوان پایگاه فقه و معارف شیعه شد. علاوه بر آن، زمینه را برای مهاجرت علما و مراجعی که علیه سیاست‌های استعماری انگلستان مبارزه می‌کردند، فراهم آورد.

ادامه یافتن این نهضت فرهنگی در سالیان دشوار بعد، حوزه علمیه قم را مبدل به یکی از بزرگ‌ترین پایگاه‌های مبارزه با استعمار خارجی و استبداد داخلی کرد. تربیت عالمان و روحانیانی چون حضرت امام خمینی، یکی از ثمره‌های این اقدام بود.

۱- تأسیس حوزه علمیه قم در سال ۱۳۰۱ ش توسط مرجعیت شیعه در ایران پس از چه جریانی بود؟

شکست عثمانی در جنگ اول و اشغال عراق توسط انگلیس بود.

۲- تأسیس حوزه علمیه قم در سال ۱۳۰۱ ش چه نتایجی داشت؟

موجب تقویت ایران به عنوان پایگاه فقه و معارف شیعه شد. علاوه بر آن، زمینه را برای مهاجرت علما و مراجعی که علیه سیاست‌های استعماری انگلستان مبارزه می‌کردند، فراهم آورد.

پاسخ پرسش‌های نمونه ص ۹۹**۱- رضاشاه پیش از رسیدن به سلطنت برای تظاهر به دینداری چه اعمالی انجام داد؟**

برای جلب اعتماد مردم و نزدیکی به علماء با ظاهر سازی می‌کوشید در مراسم عزاداری و مذهبی شرکت کند تا احساسات عمومی را به نفع خود جلب کند. در خرداد ماه ۱۳۰۳ به وزارت معارف دستور داد که بر مطالب مذهبی و شرعی چاپ شده در مطبوعاتی نظارت و از درج مطالب خلاف شرع جلوگیری بعمل آید. دستور تعطیلی مشروب فروشی و قمارخانه‌ها را صادر کرد. در همان سال عازم عراق شد و ضمن ملاقات با عده‌ای از علما و مراجع نجف خود را حامی اسلام معرفی کرد و قول داد که دومین اصل متمم قانون اساسی مبنی بر نظارت علما بر مصوبه‌های مجلس را به اجرا درآورد.

۲- رضاشاه در دوران سلطنت خود برای محدود کردن دین و شخصیت‌های دینی چه اقداماتی انجام داد؟

رضاشاه با سیاست حذف دین از اجتماع، سعی در محدود کردن روحانیون و کنترل حوزه‌های علوم دینی کرد. او با شعار اصلاح دین، کوشید تا ریشه‌های اسلام را برکند. جای‌گزین ساختن قوانین غربی به جای قانون‌های مذهبی، محدود کردند روحانیون و مراسم مذهبی، ممنوع کردن برگزاری مراسم سوگواری امام حسین (ع)، برپایی کارناوال‌های شادی و رژه دسته‌های موزیک نظامیان در روز عاشورا، تخریب مدارس و حوزه‌های علمیه، تغییر کلاه و لباس، برداشتن حجاب و رواج منکرات و کارهای خلاف شرع از دیگر برنامه‌های دین‌ستیزانه‌ی رضاشاه بود.

۳- اقدام‌های ضد دینی رضاشاه ریشه در چه جریان فکری و فرهنگی داشت؟

مشکل از کسانی بود که در روی کار آوردن و دست‌یابی او به قدرت نقش داشتند. این اقدام‌ها، به ظاهر تحت عنوان تجدد خواهی یا اصلاح مذهبی صورت می‌گرفت اما اسناد تاریخی آشکار می‌کنند که استعمار نوین برای از میان برداشتن مظاهر دین و روحانیت که مانع سلطه‌ی آن‌ها در ایران بود، به این روش‌ها متوسل می‌شد.

۴- در دوره‌ی سلطنت رضاشاه چه تغییراتی در لباس و کلاه مردم ایجاد شد؟

رضاشاه ابتدا با به کارگیری زور، کلاه لبه دار موسوم به کلاه پهلوی را در میان مردم متداول کرد اما پس از بازگشت از سفر ترکیه، به تقلید از آتاتورک دستور داد که کلاه پهلوی نیز ممنوع و منسوخ شود و اعلام کرد از این پس مردان باید کلاه شاپو بر سر بگذارند. در دی ماه سال ۱۳۰۷، قانون اجباری متحدالشکل کردن لباس در ایران، با قید دو فوریت، به تصویب مجلس هفتم رسید. بر اساس این قانون، همه‌ی مردم ایران اعم از شهری و روستایی و عشایر چادر نشین موظف به رعایت آن بودند. مجازات متخلفان، جزای نقدی یا زندان بود.

درس دهم: سقوط رضاشاه**پاسخ فکر کنید و پاسخ دهید صفحه ۱۰۲****به نظر شما چرا انگلیسی‌ها رضاشاه را وادار به استعفا کردند؟**

چون با این کار، به طور قانونی می‌توانستند ولیعهد (فرزند) او را به جانشینی او بنشانند و از این راه حکومت وابسته به آن‌ها ادامه حیات می‌داد. همچنین به دلیل این که رضاشاه تمایل زیادی به برقراری ارتباط با آلمان داشت، انگلیسی‌ها می‌توسیدند موجب رانده شدن آن‌ها شود.

پاسخ پرسش‌های نمونه ص ۱۰۶**۱- چرا خاک ایران مورد توجه کشورهای درگیر در جنگ جهانی دوم واقع شد؟**

زیرا مناسب‌ترین راه برای انتقال کمک‌های اقتصادی و نظامی انگلستان و آمریکا به شوروی بود تا ماشین جنگی هیتلر را متوقف سازد. از سوی دیگر احتمال تسلط آلمان‌ها بر چاه‌های نفت ایران و خاورمیانه، انگلستان را به وحشت انداخته بود

۲- در دوره سلطنت رضاشاه در زمینه شبکه راه‌ها و راه آهن چه اقداماتی شد؟

مورخان هدف از این اقدامات را چه می‌دانند در ابتدا، راه‌های زمینی کشور بازسازی و یا تکمیل شد. اقدام دیگری که در همان زمان آغاز شد، احداث راه آهن بود. بسیاری از مورخین بر این عقیده‌اند که رضاشاه، راه آهن سراسری ایران را برای جلب رضایت انگلیسی‌ها و تأمین مقاصد نظامی آنان احداث کرد، زیرا برای مثال راه آهنی که بندر ترکمن را به بندر امام خمینی (کنونی) متصل می‌کرد، در واقع هدفی جز ایجاد راهی سهل و آسان برای انتقال نیروهای انگلیسی از جنوب به شمال کشور نداشت.

۳- ایران بر اساس پیمان سعدآباد چه مناطقی را از دست داد؟

بخشیدن ارتفاعات کوه آرارات به ترکیه، بخش‌هایی از شرق ایران به افغانستان و چشم‌پوشی دولت ایران از حق حاکمیت خود بر اروندرود.

درس یازدهم: اشغال ایران توسط متفقین و آثار آن

پاسخ فکر کنید و پاسخ دهید صفحه ۱۰۹

علت افزایش فعالیت احزاب سیاسی در سال‌های اولیه سلطنت محمدرضا شاه چه بود؟

- پس از جنگ جهانی اول و انقلاب روسیه، ایده‌های دموکراتیک و انقلابی در جامعه ایران رواج پیدا کرد.
- از بین رفتن فضا استبداد، ترس و وحشت از رضاشاه
- فعالیت آزاد مطبوعات و فراهم شدن فضا سیاسی
- تازه کار بودن محمدرضا شاه و نیاز او برای بدست آوردن وجهه اجتماعی بین مردم
- حضور متفقین و تضاد منافع آن‌ها با یکدیگر
- بازگشت بسیاری از فعالان سیاسی به ایران

شواهد و مدارک ص ۱۱۱

متن زیر را بخوانید و به سؤالات زیر پاسخ دهید.

پیدایش دولتی بر پایه صهیونیسم

فکر ایجاد یک کشور یهودی در فلسطین برای اولین بار توسط هر تزل با انتشار کتاب دولت یهود در سال ۱۸۹۶ م به وجود آمد. تا قبل از جنگ جهانی اول فلسطین جزو قلمرو حکومت عثمانی بود. در جریان جنگ جهانی اول که این دولت به شدت ضعیف شده بود، انگلستان، فلسطین را به تصرف خود درآورد. در سال ۱۹۱۷ م / ۱۳۳۶ ق آرتور جیمز بالفور وزیر خارجه وقت انگلستان طی اعلامیه‌ای پشتیبانی انگلستان را از تأسیس کانون ملی یهودیان اعلام کرد. این بیانیه به منزله سنگ بنای رژیم اشغالگر فلسطین بود. صدور اعلامیه بالفور در فلسطین با مخالفت عمومی مواجه شد اما چون در آن زمان فلسطین زیر سلطه نیروهای انگلستان بود، مردم فلسطین نمی‌توانستند دست به اقدامی عملی بزنند. در سال ۱۹۲۰ م جامعه ملل، قیمومیت فلسطین را به انگلستان سپرد. بدین ترتیب راه برای مهاجرت گسترده یهودیان هموار شد که موجب نگرانی مسلمانان و ساکنان این سرزمین شد. به‌ویژه آنکه برخی از گروه‌های شبه‌نظامی یهودی، اقدام به آزار و اذیت و ترور مسلمانان به منظور بیرون راندن آنها از خانه و کاشانه‌شان می‌کردند.

در طول جنگ جهانی دوم، صهیونیست‌ها با تبلیغات گسترده اقدام به مهاجرت و کوچ دادن یهودیان به سرزمین فلسطین کردند و پس از جنگ در سال ۱۹۴۸ م سازمان ملل متحد با اعمال نفوذ و حمایت قدرت‌های بزرگ غربی و روسیه رأی به تقسیم سرزمین فلسطین و تشکیل دولت صهیونیستی اسرائیل داد.

۱- فکر ایجاد یک کشور یهودی در فلسطین برای اولین بار چه زمانی به وجود آمد؟

اولین بار توسط هر تزل با انتشار کتاب دولت یهود در سال ۱۸۹۶ م به وجود آمد.

۲- تا قبل از جنگ جهانی اول فلسطین جزو قلمرو کدام حکومت بود؟

جزو قلمرو حکومت عثمانی بود.

۳- سنگ بنای رژیم اشغالگر فلسطین چگونه اتفاق افتاد؟

در سال ۱۹۱۷ م / ۱۳۳۶ ق آرتور جیمز بالفور وزیر خارجه وقت انگلستان طی اعلامیه‌ای پشتیبانی انگلستان را از تأسیس کانون ملی یهودیان اعلام کرد.

۴- چه زمانی راه برای مهاجرت گسترده یهودیان به فلسطین هموار شد؟

در سال ۱۹۲۰ م جامعه ملل، قیمومیت فلسطین را به انگلستان سپرد.

پاسخ پرسش‌های نمونه ص ۱۱۳

۱- در اوایل سلطنت محمد رضاشاه چه احزابی در ایران تشکیل شد؟

سیدضیاءالدین طباطبایی حزب اراده ی ملی را تشکیل داد. شوروی نیز به کمک جمعی از کمونیست‌های سابق، حزب توده را تشکیل داد. همچنین در آذربایجان و کردستان، فرقه ی دموکرات را سازمان داد. از طرف دیگر قوام السلطنه، حزب دموکرات را ایجاد کرد. شهید نواب صفوی جمعیت فدائیان اسلام را به وجود آورد.

۲- دولت شوروی برای به دست آوردن امتیاز نفت ، از چه راه هایی ایران را تحت فشار گذاشت؟

دولت شوروی برای تحمیل امتیاز نفت شمال با استفاده از اهرم هایی چون حزب توده و عوامل داخلی اش و همچنین قوای مسلح شوروی که به رغم پایان یافتن جنگ همچنان در خاک ایران حضور داشتند ، دولت و مجلس را تحت فشار گذاشت.

۳- چرا دولت شوروی از تحلیه ی خاک ایران از نیروهای خود ، خودداری می کرد؟

به دلیل اهداف جاه طلبانه ای مانند ایجاد حاشیه ی امنیتی و منطقه ی حائل از طریق تجزیه ی برخی از مناطق ایران (آذربایجان ایران و الحاق آن به آذربایجان شوروی) و دست یابی به امتیاز نفت شمال و ...

۴- محمدرضا شاه با تغییر قانون اساسی در پنجم اسفند ۱۳۲۷ ، چه اختیاراتی به دست آورد؟

در قانون اساسی جدید قدرت انحلال دو مجلس ، فرماندهی کل قوا ، اعلان جنگ و صلح و نصب وزراء را به دست آورد.

درس دوازدهم: نهضت ملی شدن صنعت نفت**کاربست شواهد و مدارک تاریخی**

متن زیر را بخوانید و به پرسش‌های آن پاسخ دهید. (خرداد ۹۸ - سیل زدگان دی ۹۸)

«بخشی از سخنرانی دکتر مصدق در جلسه شورای امنیت سازمان ملل»

«آقای رییس، آقایان اعضای محترم شورای امنیت، امروز من در این شورا حاضر شده تا صدای مردم ایران را در مقابل ادعاهایی بی اساس دولت انگلستان به گوش شما و مردم جهان برسانم. هرچند ما این دعوا را به دلایلی که بعد اقامه خواهیم کرد، در حدود صلاحیت شورای امنیت نمی دانیم، اما نمی توانیم منکر شویم که سازمان ملل متحد آخرین مرجع و عالی ترین مقامی است که مسئول حفظ صلح دنیا است. ... ملت ایران نیز از کشورهای بزرگ و از یک موسسه بین المللی جز این انتظار ندارد تا آن را کمک کنند تا بتواند استقلال اقتصادی خود را به دست آورده و در سایه آن رفاه اجتماعی خود را تأمین و به این وسیله استقلال خویش را تقویت کند. اگر دولتی مسئله ای را که در صلاحیت شورای امنیت نمی باشد، در این شورا مطرح کند و شورای امنیت بنا به دلایل و جهات سیاسی تصمیم بگیرد که به آن مسئله رسیدگی کند، در این صورت شورای امنیت وسیله ای برای مداخله یک کشور در امور داخلی کشور دیگر خواهد شد و به این ترتیب، اعتماد مردم از آن سلب خواهد گردید و شورای امنیت از وظایفش، که حفظ صلح جهانی اسناد سخن می باشد، باز خواهد ماند.» (اسناد سخن می گویند! ج ۱، ۸۲۲)

بر اساس متن فوق به سؤالات زیر پاسخ دهید.

۱ - به گفته دکتر مصدق: مردم ایران چه انتظاری از کشورهای بزرگ و شورای امنیت داشتند؟

بتوانند استقلال اقتصادی و در سایه آن رفاه اجتماعی خود را تأمین و بدین وسیله استقلال خویش را تقویت کنند.

۲ - به گفته دکتر مصدق: چه امری سبب می شد تا اعتماد مردم از شورای امنیت سلب شود؟

اگر دولتی مسئله ای را که در صلاحیت شورای امنیت نمی باشد در این شورا مطرح کند و شورای امنیت بنا به دلایل و جهات سیاسی تصمیم بگیرد که به آن مسئله رسیدگی کند در این صورت شورای امنیت وسیله ای برای مداخله یک کشور در امور داخلی کشور دیگر خواهد شد و به این ترتیب، اعتماد مردم از آن سلب خواهد گردید.

کاربست و شواهد تاریخی:

متن زیر را بخوانید و به پرسش‌های آن پاسخ دهید. (دیماه ۹۹)

- دخالت عبدالحسین هژیر، وزیر دربار شاهنشاهی، در برگزاری انتخابات شانزدهمین دوره مجلس شورای ملی، باعث اعتراض بسیاری از سوی گروهها و چهره های سیاسی شد. عده ای از سیاستمداران و روزنامه نگاران به رهبری دکتر محمد مصدق، در اعتراض به دخالت های دولت وقت در ۲۲ مهرماه ۱۳۲۸ در کاخ مرمر متحصن شدند. چندی پس از پایان تحصن، افراد متحصن در منزل مصدق جمع شدند. سیدحسین فاطمی در سخنانی پیشنهاد تشکیل ائتلاف جبهه ی ملی را داد و به این ترتیب، جبهه ی ملی ایران به رهبری محمد مصدق تشکیل شد (آبان ۱۳۲۸) این جبهه مهمترین تشکیلاتی بود که بر مبنای ملی گرایی در ایران به وجود آمد. پس از تشکیل جبهه ی ملی، علاوه بر هیئت مؤسس، احزاب مختلفی از قبیل حزب ملت ایران، حزب زحمتکشان ملت ایران، حزب مردم ایران، مجمع مسلمانان مجاهد و انجمن اصناف و تجار بازار تهران به آن پیوستند و جبهه ی واحدی را برای مقابله با استعمار انگلیس، تأمین حقوق و منافع ملی از طریق اجرای کامل اصول قانون اساسی و استقرار حکومت مشروطه به وجود آوردند.

۱- چرا عده ای از سیاستمداران و روزنامه نگاران به رهبری دکتر محمد مصدق در کاخ مرمر معترض شدند؟

در اعتراض به دخالت های دولت موقت در ۲۲ مهرماه ۱۳۲۸ در کاخ مرمر متحصن شدند.

۲- جبهه ملی بر چه مبنایی تشکیل شد؟

بر مبنای ملی گرایی در ایران به وجود آمد.

کاربست و شواهد تاریخی:

تحلیل یکی از مورخان معاصر در باره اتحاد آمریکا و انگلستان علیه نهضت ملی شدن نفت را بخوانید و به سؤالات زیر جواب دهید. (دیماه ۱۴۰۰)

از نظر واشنگتن و همچنین لندن، کنترل ایرانی ها بر نفت احتمالاً پیامدهای دراز مدت ویرانگری به همراه داشت. این امر صرفاً یک ضربه مستقیم به منافع بریتانیا نبود. ممکن بود کنترل نفت را کاملاً در اختیار ایران قرار دهد. ممکن بود الهام بخش دیگر کشورها - به ویژه اندونزی، ونزوئلا و عراق - شود، به طوری که آنان نیز از این رویه پیروی کنند و در نتیجه، کنترل بازار بین المللی نفت از شرکت های نفت غربی به

کشورهای تولیدکننده منتقل شود. همچنین، تهدیدی بالقوه برای شرکت‌های آمریکایی و سایر کشورهای غربی - و طبعاً دولت آمریکا و بریتانیا بود

۱- از دید واشنگتن و لندن کنترل کامل ایران بر نفت میتواندست چه تأثیری بر سایر کشورهای نفت خیز داشته باشد؟
ممکن بود الهام بخش دیگر کشورها به ویژه اندونزی و ... شود به طوری که آنان نیز از این رویه پیروی کنند.

۲- پیروی کشورها نفت خیز از ایران در کنترل نفت خود می‌توانست چه نتیجه‌ای در پی داشته باشد؟
می‌توانست کنترل بازار بین‌المللی نفت را از شرکت‌های نفت غربی به کشورهای تولیدکننده منتقل کند

پاسخ پرسش‌های نمونه ص ۱۱۹

۱- رزم آرا در مقابل ملی شدن صنعت نفت چه رفتاری در پیش گرفت؟

۱- رزم آرا برای جلوگیری از ملی شدن صنعت نفت ایران به طور محرمانه وارد مذاکره با انگلستان شد و پیشنهاد جدیدی به جای قرارداد الحاقی که متضمن منافع انگلستان بود، ارائه کرد.

۲- علاوه بر این او با تحقیر روحیه ملی اعلام کرد که ایرانیان حتی قادر به اداره یک کارخانه سیمان نیستند و ملی کردن صنعت نفت را بزرگ‌ترین خیانت بر شمرد.

۲- مصدق در دوره اول نخست‌وزیری خود چه اقداماتی انجام داد و عکس‌العمل دولت انگلیس در مقابل اقدامات او چه بود؟

۱- با تقویت وحدت ملی، تلاش برای ملی شدن صنعت نفت را پی گرفت و هیئت خلع ید از شرکت نفت، اقدام‌های خود درمورد انتقال شرکت را آغاز کرد.

۲- انگلیس با شکایت به دیوان لاهه، تهدید کرد چهار هزار چتر باز و رزمناوهای خود را به مرز آبی ایران خواهد فرستاد.

۳- با خلع ید از شرکت نفت، کارشناسان خارجی استعفا کردند و تلاش مصدق برای راضی کردن آنها به ادامه کار نتیجه نداد

۴- دولت کوشید از کشورهای آمریکا و هلند کارشناس استخدام کند اما به دلیل اعمال نفوذ انگلیس، موفق به این کار نشد.

۵- با شکایت انگلیس از ایران به شورای امنیت سازمان ملل، مصدق به نیویورک رفت و اسنادی از دخالت انگلستان در ایران عرضه کرد و شورای امنیت نیز به مسکوت ماندن شکایت انگلیس رأی داد.

۳- انگلستان از نخست‌وزیر شدن حسین علاء چه هدفی دنبال می‌کرد و او در این راستا چه کارهایی کرد؟

- آن دولت قصد داشت با انتصاب حسین علاء به نخست‌وزیری مانع از اجرای قانون ملی شدن نفت گردد.

- علاء برای آرام کردن بحران و مناقشات نفتی در خوزستان و مناطق نفت خیز جنوب حکومت نظامی برقرار کرد.

- او برای لغو قانون ملی شدن نفت تلاش زیادی کرد اما در برابر اراده مردم ناکام ماند و سرانجام استعفا داد.

درس سیزدهم: زمینه‌های کودتای ۲۸ مرداد**شواهد و مدارک ص ۱۲۳****متن زیر را بخوانید و به سؤالات زیر پاسخ دهید.**

پس از آن که آمریکا تصمیم گرفت برای سرنگونی دولت دکتر مصدق با انگلستان متحد شود، سازمان سیا مأموریت یافت نقشه کودتا را طراحی کند و ژنرال آمریکایی نرمن شوارتسکف جهت تشویق شاه برای مشارکت فعال در کودتا به ایران آمد. او از شاه خواست تا زاهدی را جانشین مصدق کند، اما شاه همچنان دچار تردید و سردرگمی بود، زیرا از عواقب شکست کودتا وحشت داشت. هندرسون سفیر آمریکا در تهران و کریمیت روزولت، فرمانده آمریکایی کودتا، فشار بر شاه را بیشتر کردند. هندرسون به شاه هشدار داد که اگر مصدق در سمت خود باقی بماند و سیاست‌های نفتی خود را ادامه دهد، ایران همچنان رو به ویرانی خواهد رفت. او تهدید کرد که در صورت عدم همکاری شاه با اجرای کودتا، حکومت خاندان پهلوی به پایان خواهد رسید.

۱- چه کسانی مأموریت طراحی نقشه کودتا علیه مصدق را داشتند؟

سازمان سیا

۲- چرا شاه در جریان کودتا علیه مصدق دچار تردید و سردرگمی بود؟

زیرا از عواقب شکست کودتا وحشت داشت.

شواهد و مدارک ص ۱۲۴**متن زیر را بخوانید و به سؤالات زیر پاسخ دهید.**

قطع روابط سیاسی ایران و انگلستان و تعطیلی سفارت انگلستان در تهران ضرورت همکاری آمریکا را در براندازی دولت مصدق دو چندان می‌کرد. با وجود این با روی کار آمدن دولت آیزنهاور در ژانویه ۱۹۵۳ / دی ماه ۱۳۳۱، سیاست خارجی آمریکا نسبت به ایران با دولت انگلستان همسوتر و شدیدتر شد. علاوه بر این، هر دو کشور نمی‌توانستند، جنبش‌های ملی در خاورمیانه را که دارای جنبه‌های ضد استعماری بود، نادیده بگیرند. با این همه عامل عمده‌ای که باعث شد آمریکا رهبری کودتا را بر عهده گیرد، سهمی شدن این کشور در منافع نفتی ایران بود. هدفی که آمریکا پس از کودتا با انعقاد قرارداد کنسرسیوم به آن دست یافت.

۱- ضرورت همکاری آمریکا با انگلستان در باندازی دولت مصدق به چه دلایلی بود؟

قطع روابط سیاسی ایران و انگلستان و تعطیلی سفارت انگلستان در تهران

۲- چه عاملی باعث شد آمریکا رهبری کودتا علیه مصدق را بر عهده گیرد؟

سهمی شدن این کشور در منافع نفتی ایران

شواهد و مدارک ص ۱۲۵-۱۲۶**متن زیر را بخوانید و به سؤالات زیر پاسخ دهید.**

شبکه «بدامین» پس از جنگ جهانی دوم در سال ۱۹۴۸ م با هدف مقابله با توسعه روزافزون نفوذ شوروی و حزب توده در ایران توسط انگلیسی‌ها شکل گرفت. این شبکه اقدام به یک سلسله عملیات با رمز «بدامین» کرد. عملیات‌های سیاسی و تبلیغاتی این شبکه توسط دو ایرانی با نام‌های رمزی «نرن» و «سیلی» اداره می‌شد. این شبکه ۱۰۰ نفر عضو داشت و بودجه آن یک میلیون دلار بود. یکی از اقدامات شبکه بدامین که در پوشش حزب توده انجام شد، آشوب خیابانی ۲۳ تیر ۱۳۳۰ هم‌زمان با ورود اورل هریمین نماینده مخصوص رئیس‌جمهور آمریکا به ایران بود و بر نگرانی آمریکایی‌ها از نفوذ و قدرت حزب توده و کمونیست‌ها در ایران افزود. اعضای شبکه بدامین در آستانه کودتای ۲۸ مرداد، به نام طرفداری از دکتر مصدق به منزل آیت‌الله کاشانی نارنجک انداختند و به عزاداران امام حسین (ع) حمله کردند.

۱- هدف از شکل‌گیری شبکه بدامین در ایران چه بود؟

با هدف مقابله با توسعه روزافزون نفوذ شوروی و حزب توده در ایران

۲- مهمترین اقدام اعضای شبکه بدامین در آستانه کودتای ۲۸ مرداد چه بود؟

به نام طرفداری از دکتر مصدق به منزل آیت‌الله کاشانی نارنجک انداختند و به عزاداران امام حسین (ع) حمله کردند.

شواهد و مدارک ص ۱۲۷

متن زیر را بخوانید و به سؤالات زیر پاسخ دهید.

تا زمانی که اتحاد و همبستگی میان رهبران نهضت وجود داشت شاه جرأت رویارویی با دولت دکتر مصدق را نداشت. اما زمانی که کانون‌های توطئه‌گر خارجی و عوامل داخلی آنها با استفاده از اختلافات موجود میان رهبران نهضت اقدام به تضعیف نهضت ملی کردند نقش شاه و دربار در تقابل با حکومت دکتر مصدق پر رنگ‌تر شد.

برخورداری از حمایت شاه جهت موفقیت طرح براندازی و کودتا علیه دکتر مصدق برای کودتاچیان بسیار مؤثر بود. اشرف در این ماجرا به عنوان بخشی از عملیات مشترک سیا و سرویس مخفی انگلستان (ام.آی.سیکس) نقش خود را ایفا کرد. او که در خارج از کشور در تبعید به سر می‌برد، پس از ملاقات‌های محرمانه با مأموران جاسوسی آمریکا و انگلستان با نام مستعار در سوم مرداد ۱۳۳۲ وارد تهران شد تا پیام‌ها و نقشه‌های کودتا را به اطلاع شاه برساند.

۱- از چه زمانی نقش شاه و دربار در تقابل با حکومت دکتر مصدق پر رنگ‌تر شد؟

زمانی که کانون‌های توطئه‌گر خارجی و عوامل داخلی آنها با استفاده از اختلافات موجود میان رهبران نهضت اقدام به تضعیف نهضت ملی کردند

۲- چه عاملی در طرح براندازی و کودتا علیه دکتر مصدق برای کودتاچیان بسیار مؤثر بود؟

برخورداری از حمایت شاه جهت موفقیت طرح براندازی و کودتا علیه دکتر مصدق

پاسخ پرسش‌های نمونه ص ۱۲۹

۱- چه عواملی موجب شد که مصدق در دور دوم نخست‌وزیری از حمایت مردم محروم بماند؟

ضعف ساختاری و بی‌کفایتی برخی از اعضای کابینه‌ی دولت، رقابت‌ها و قدرت‌طلبی‌ها، روند جدایی و بروز شکاف و تشتت سیاسی موجب شدند که مصدق در دور دوم نخست‌وزیری از حمایت مردم محروم بماند.

۲- انگلستان از چه راه‌هایی همکاری آمریکا برای انجام کودتا در ایران را جلب کرد؟

آمریکا در اجرای طرح کودتا داشتند. انگلیسی‌ها همچنین برای جلب کمک دولت آمریکا برای ساقط کردن دولت دکتر مصدق به طور کاذب خطر حزب توده را بزرگ جلوه دادند.

۳- انگلستان از چه راه‌هایی به تضعیف دولت مصدق پرداخت؟

به شکل‌های گوناگون از جمله تحریم نفت ایران و تهدید کشورهای خریدار نفت ایران به تعقیب قضایی و مجازات.

۴- موضع حزب توده نسبت به دولت مصدق چه بود و عملکرد آن حزب در کودتای ۲۸ مرداد چگونه بود؟

- این حزب به دلیل وابستگی به شوروی، از منافع روس‌ها حمایت می‌کرد و رفتار خصمانه خود را با دکتر مصدق هیچ‌گاه تغییر نداد، اما پس از واقعه ۳۰ تیر ۱۳۳۱ برخی از رهبران آن تصمیم به حمایت از دکتر مصدق گرفتند و در مواردی چون خروج شاه از کشور و فراندوم دکتر مصدق برای انحلال مجلس دوره‌ی هفدهم این حمایت ادامه یافت.

- حزب توده با وجود داشتن تشکیلات وسیع و سازمان نظامی، نیروهایش را از خیابان‌ها فراخواند و در برابر کودتا هیچ واکنشی به جز پایین کشیدن مجسمه‌های شاه و شعار الغای سلطنت و استقرار جمهوری دموکراتیک که به بهره‌برداری کودتاچیان در جنگ روانی منجر شد انجام نداد. سازمان نظامی حزب توده از طریق شبکه‌ی اطلاعاتی خود در ارتش از توطئه کودتا آگاه بود و می‌توانست به شکست کودتا کمک کند اما در این زمینه اقدامی نکرد.

۵- در دوره‌ی نخست‌وزیری مصدق، عناصر فعال دربار چه کسانی بودند و چگونه به تضعیف دولت مصدق پرداختند؟

- اشرف پهلوی خواهر شاه، مادر شاه، اسداله علم و شاپور ریپورتر از عناصر فعال دربار به شمار می‌رفتند.

- آنها به همراه سفارت انگلستان به دسیسه‌چینی و توطئه برای تضعیف دولت مصدق پرداختند.

- لیکن همانند دوره مشروطه به دلیل دسیسه‌ییکانگان، اختلافات داخلی و فقدان رهبری مقتدر، بصیر و جامع، این نهضت دینی و ملی نیز به نتیجه‌نهایی نرسید.

درس چهاردهم: کودتای بیست و هشتم مرداد**پاسخ پرسش‌های نمونه ص ۱۳۵****۱- سازمان سیا چه نقشی در انجام کودتای ۲۸ مرداد داشت؟**

بر اساس اسناد محرمانه کودتا، دولت آمریکا نقش مهمی در سازماندهی و هدایت نیروهای مخالف برای سرنگونی دولت مصدق ایفا کرده و هدایت و رهبری کودتا را بر عهده داشت.

در همین راستا زاهدی را به عنوان فرمانده نظامی کودتا انتخاب و شاه را متقاعد به پذیرش او و حمایت از کودتا کردند. کرومیت روزولت گرداننده کودتا توانست با همکاری زاهدی شمار زیادی از نظامیان پادگان‌های تهران را به سرپیچی از دستورات دولت وادار کند. همچنین شعبه امنیتی سازمان سیا به تصمیم گرفت به سرعت سیاست حمله به دولت مصدق را از طریق جنگ روانی موسوم به تبلیغات خاکستری به مرحله اجرا درآورد. کودتاچیان با هدایت سازمان سیا توانستند با بسیج دستجاتی از اراذل و اوباش که با پول‌های مراکز اطلاعاتی انگلستان و آمریکا سازماندهی شده بودند نقشه‌های خود را عملی کنند.

۲- پیامدهای کودتای ۲۸ مرداد برای ملت ایران چه بود؟

کودتای ۲۸ مرداد پیامدهای سهمگین و ناگواری برای ملت ایران داشت و عصر جدیدی در سرنوشت ملت ایران رقم خورد که هزینه آن بازگشت دیکتاتوری و بیست و پنج سال سلطه مستقیم و همه جانبه آمریکا در ایران همراه با ده‌ها هزار کشته، زخمی، زندانی و تاراج میلیاردها بشکه نفت کشور بود.

۳- حرکت مردم ایران پس از شهریور ۱۳۲۰ بر چه پایه‌هایی استوار بود و چرا این حرکت به نتیجه نهایی نرسید؟

- بر دو پایه عمده استوار بود:

۱. جلوگیری از بازگشت دیکتاتوری پهلوی و

۲. کوتاه کردن دست استعمار

درس پانزدهم: ربع قرن سیطری آمریکا بر ایران**پاسخ فکر کنید و پاسخ دهید صفحه ۱۳۷****به نظر شما هدف از تشکیل فرمانداری نظامی در تهران پس از کودتای ۲۸ مرداد چه بود؟**

بعد از کودتای ۲۸ مرداد، برای ایجاد وحشت در میان مردم و سرکوب نیروهای کودتاگر و ضد حکومتی، فرمانداری نظامی در تهران تشکیل شد و نیروهای ضد حکومتی دستگیر و زندانی شدند.

پاسخ پرسش‌های نمونه ص ۱۴۲**۱- پس از کودتای ۲۸ مرداد، چه وضعیتی بر مملکت حاکم شد؟**

فضای تیره ای در جامعه ایران حکم فرما شد. فرمانداری نظامی تهران به سر تیپ تیمور بختیار که افسری بی رحم و خونریز بود، سرکوب نیروهای ضد کودتا و میهن دوست را آغاز کرد، عده بسیاری از مخالفان را دستگیر و زندانی و عده ای از آنها تبعید و تیرباران شدند. تظاهرات تهران و شهرستانها با سرکوب شدید مواجه شد. فرمانداری نظامی، همچنین سقف بازار تهران را تخریب و جمعی از بازاریان را به جزیره خارک تبعید کرد. دکتر مصدق نیز دستگیر، محاکمه و به سه سال زندان محکوم شد.

۲- علت مخالفت شهید نواب صفوی با پیمان بغداد چه بود؟

شهید نواب صفوی رهبر فداییان اسلام از مخالفان سرسخت این پیمان بود زیرا معتقد بود که ورود ایران در پیمان بغداد زمینه ساز سلطه نظامی آمریکا بر ایران است.

۳- تأسیس ساواک از چه جنبه‌هایی برای آمریکا اهمیت داشت؟

۱- همسایگی ایران با شوروی، به عنوان رقیب اصلی آمریکا

۲- حفظ و تثبیت نفوذ آمریکا در ایران

۴- بیگانگان چه نقشی در تأسیس و اداره کردن ساواک داشتند؟

شاه که راه بقای خود را در تبعیت از آمریکا می دانست به کمک مستشاران آن کشور به تشکیل ساواک اقدام کرد. ساواک با هدایت و حمایت سرویس‌های اطلاعاتی آمریکا و انگلیس و سپس با کمک سازمان اطلاعاتی اسرائیل به صورت یک تشکیلات مخوف امنیتی و اطلاعاتی درآمد؛ اما به جای آنکه دستاوردهای اطلاعاتی خود را در جهت منافع کشور بکار گیرد، در خدمت تأمین منافع آمریکا و انگلیس و سپس اسرائیل و به عنوان مانعی در برابر توسعه شوروی و کمونیسم قرار گرفت.

درس شانزدهم: زمینه‌ها و هدف‌های اصلاحات آمریکایی در ایران**پاسخ فکر کنید و پاسخ دهید صفحه ۱۴۴****منظور از انقلاب سفید، ماهیت و اهداف آن چیست؟**

انقلابی که سران هر کشور بدون خون و خوریزی به منظور یک‌سری اصلاحات اقتصادی، برای جلوگیری از انقلاب و کاهش ناراضی‌ها جامعه ایجاد می‌کنند که به اصلاحات از بالا به پایین معروف است، انقلاب سفید گفته می‌شود.

شواهد و مدارک ص ۱۴۵-۱۴۶**متن زیر را بخوانید و به سؤالات زیر پاسخ دهید.**

کندی، رئیس‌جمهور آمریکا، از مشاوران خود خواسته بود که برای دادن کمک به ایران شرایط خاصی تعیین کنند. آن هم در شرایطی که ایران به شدت به این وام نیاز داشت. شرط واگذاری وام ۳۵ میلیون دلاری آمریکا پذیرش نخست‌وزیری علی‌امینی از سوی شاه بود. آمریکا در دوران چهارده ماهه حکومت امینی، کمک‌های مالی که بالغ بر ۶۷ میلیون دلار بود، به ایران پرداخت کرد و این حمایت‌ها را منوط به حسن اجرای اصلاحات مورد علاقه‌اش کرد. امینی به دلیل ارتباط نزدیک با مقامات آمریکایی همواره مورد حسادت شاه قرار داشت. شاه بعدها با اعتراف به این موضوع گفت: «بدتر از همه این که موقع دیدارم از آمریکا هر جا می‌رسیدم، اول از همه حال و احوال نخست‌وزیر را از من می‌پرسیدند و رفتارشان به‌صورتی بود که گویی اصلاً من را به حساب نمی‌آوردند». با این همه وقتی که امینی درگیری‌اش بر سر لزوم کاهش بودجه نظامی آغاز شد، نتوانست حمایت آمریکا را جلب کند. این نخستین بار نبود که ایالت متحده آمریکا، در برابر نخست‌وزیر، جانب شاه را گرفته بود.

۱- شرط واگذاری وام به ایران از طرف کندی به ایران چه بود؟

شرط واگذاری وام ۳۵ میلیون دلاری آمریکا پذیرش نخست‌وزیری علی‌امینی از سوی شاه بود.

۲- چرا امینی همواره مورد حسادت شاه قرار داشت؟

امینی به دلیل ارتباط نزدیک با مقامات آمریکایی همواره مورد حسادت شاه قرار داشت.

۳- چرا امینی نتوانست حمایت آمریکا را جلب کند؟

وقتی که امینی درگیری‌اش بر سر لزوم کاهش بودجه نظامی آغاز شد.

پاسخ پرسش‌های نمونه ص ۱۴۶**۱- هدف آمریکا از اصلاحات در کشورهای توسعه نیافته چه بود؟ این اصلاحات با چه عنوانی و در چه کشورهایی اجرا شد؟**

- سیاست خارجی آمریکا در دوره ریاست جمهوری کندی در برابر کشورهای توسعه نیافته جهان سوم و خاورمیانه اجرای اصلاحات از بالا به پایین با هدف پیشگیری از انقلاب‌های قهرآمیز بود. - این سیاست با عنوان اتحاد برای پیشرفت در کشورهای که در معرض خطر کمونیسم بودند، اجرا می‌شد؛ بی آن که نظام دیکتاتوری حاکم بر آن کشورها تغییر یابد و در صورت مقاومت مردم توسل به زور برای اجرای آن پیش‌بینی شده بود

۲- چرا دولت آمریکا انجام اصلاحات اقتصادی - اجتماعی در ایران را ضروری می‌دانست؟

- کارشناسان مسائل ایران در وزارت خارجه آمریکا، گزارش‌هایی از وضعیت فساد حکومت شاه و سرکوب مخالفان سیاسی رژیم پهلوی تهیه کردند که نشان می‌داد وجود یک سلسله اصلاحات در ایران ضروری است.

- علاوه بر این صنایع آمریکا و کشورهای غربی نیازمند بازارهای مصرف جدیدی بود و کشورهای خاورمیانه (ایران) به علت ساختار اقتصادی مبتنی بر رژیم ارباب و رعیتی، امکان مصرف تولیدات جدید را نداشتند.

۳- آمریکا چه نقشی در برکناری شریف امامی و انتصاب علی‌امینی به نخست‌وزیری داشت؟

کندی رئیس‌جمهور آمریکا که به شاه و شریف امامی اعتماد نداشت و آن‌ها را برای اجرای برنامه‌هایش در ایران مناسب نمی‌دید، برای هموار کردن سیاست‌های خود در ایران، با برخی از رجال ایران ارتباط برقرار کرد و خواستار برکناری شریف امامی و روی کا آمدن علی‌امینی شد.

۴- علی‌امینی در دوره نخست‌وزیری خود چه اقداماتی انجام داد؟

۱- علی‌امینی در اولین قدم دست به اقدامی جنجالی زد و از شاه درخواست انحلال مجلس شورای ملی و سنا را کرد تا موانع سر راه انجام نقشه‌های خود را از میان بردارد.

۲- اقدام بعدی امینی، اجرای قانون اصلاحات ارضی بود که در بهمن ۱۳۴۰ در هیئت دولت به تصویب رسیده بود.

درس هفدهم: زمینه‌های پیدایش نهضت روحانیت

پاسخ پرسش‌های نمونه ص ۱۵۲

۱- در دوره ی نخست وزیری علم چه تغییری در شرایط انتخابات انجمن‌های ایالتی و ولایتی ایجاد شد؟

با تغییر این قانون در مهر ۱۳۴۱ شرط مسلمان بودن و سوگند به قرآن مجید از شرایط انتخاب شوندگان حذف شد.

۲- علت و نتیجه ی مخالفت امام خمینی و علما با تصویب نامه ی انجمن‌های ایالتی و ولایتی را توضیح دهید.

امام خمینی با تشریح نقشه‌های استعمار و توطئه‌های آن‌ها در اجرای سیاست اسلام زدایی، مسئولیت علما را در قبال صیانت از اسلام و استقلال کشور یادآور شد و مقرر شد با ارسال تلگرام‌هایی به شاه، لغو فوری تصویب نامه ی مذکور درخواست شود. مبارزه ی پی گیر امام خمینی، مراجع تقلید و دیگر علما سرانجام شاه و دولت را وادار به عقب نشینی و اعلام لغو تصویب نامه کرد و به این ترتیب شاه در اجرای سیاست اسلام زدایی با شکست مواجه شد.

۳- امام خمینی (ره) و دیگر علما در مقابل رفتارندوم اصول شش گانه (انقلاب سفید)، چه موضعی اتخاذ کردند؟

امام خمینی و دیگر علما با انتشار اعلامیه‌هایی با غیر قانونی دانستن رفتارندوم (همه پرسی) آن را تحریم کرده و مردم را به قیام علیه رژیم دعوت کردند. به دنبال آن مردم تهران و قم و ... به خیابان‌ها ریختند و دانشجویان، بازاریان و گروه‌های سیاسی نیز آن را غیر قانونی دانسته و محکوم کردند.

درس هجدهم: قیام ۱۵ خرداد**شواهد و مدارک ص ۱۵۶-۱۵۷****متن زیر را بخوانید و به سؤالات زیر پاسخ دهید.**

روح‌الله موسوی خمینی در بیستم جمادی الثانی ۱۳۲۰ ق. برابر با چهارشنبه اول مهر ۱۲۸۱ ش. هم‌زمان با سالروز میلاد بانوی بزرگ اسلام حضرت فاطمه (س) در خانواده‌ای از اهل علم و مبارزه در شهر خمین دیده به جهان گشود. او وارث سجایای پدرانش که نسل اندر نسل در کنار هدایت مردم به کسب معارف الهی کوشیده‌اند، بود.

در حالی که کمتر از ۵ ماه از ولادت روح‌الله می‌گذشت، پدرش آیت‌الله سید مصطفی موسوی که در شهر خمین حامی مردم در برابر ظلم خوانین و حکام منطقه بود، در دفاع از مردم، مظلومانه به شهادت رسید.

به این ترتیب امام خمینی از اوان کودکی با رنج یتیمی آشنا و با مفهوم شهادت روبه‌رو شد. پس از شهادت پدرش دوران کودکی و نوجوانی را تحت سرپرستی مادر مؤمنه‌اش (بانو هاجر) که از خاندان علم و تقوا بود و هم چنین عمه مکرمه‌اش (صاحبه خانم) که بانویی شجاع و حق‌جو بود، گذراند. دوران کودکی و نوجوانی روح‌الله هم‌زمان با بحران‌های سیاسی و اجتماعی بود و از همان زمان او با مسائل سیاسی، دردها و رنج‌های مردم ایران آشنا شد. دیری نپایید که روح‌الله در سن ۱۵ سالگی از نعمت وجود آن دو عزیز نیز محروم گردید. وی در سال ۱۲۹۸ ش. پس از فرا گرفتن علوم مقدماتی عازم حوزه علمیه اراک شد.

امام خمینی با بهره‌گیری از هوشی سرشار و استعدادی فوق‌العاده، رشته‌های مختلف علوم اسلامی را به سرعت طی کرد و علاوه بر فقه و اصول، فلسفه و عرفان را نیز در عالی‌ترین سطح نزد استادان برجسته آن زمان آموخت و در پی هجرت آیت‌الله‌العظمی شیخ عبدالکریم حایری یزدی در سال ۱۳۰۱ ش به قم و تشکیل مرکزیت حوزه‌های علمیه، امام خمینی هم‌اندکی بعد مشتاقانه به قم مهاجرت کرد.

امام خمینی از سن ۲۷ سالگی به تألیف کتاب پرداخت. حاصل این تلاش، نگارش ده‌ها جلد کتاب در موضوعات مختلف فقه، اصول، تفسیر، عرفان، اخلاق، احکام و فلسفه است.

امام خمینی در کتاب کشف اسرار که در سال ۱۳۲۲ ش. منتشر شد، به انتقاد از سیاست‌های استعماری و ضد اسلامی دوران ۲۰ ساله رضا شاه پرداخت و همچنین برای اولین بار در این کتاب به طرح مسئله «ولایت فقیه» و تشکیل حکومت اسلامی تأکید کرد.

نخستین بیانیه سیاسی امام خمینی یک سال بعد (۱۳۲۳ ش) صادر شد. وی در این بیانیه به‌طور آشکاری علمای اسلام و جامعه مسلمان را به قیام عمومی فرا خواند و زنگ خطر و بیدارباش را در برابر سیاست‌های استعماری قدرت‌ها به صدا درآورد.

پس از ارتحال آیت‌الله‌العظمی بروجردی مرجعیت امام خمینی فراگیر شد و مورد استقبال مردم ایران قرار گرفت. بسیاری از علما ایشان را به‌عنوان مرجع اعلم معرفی کردند. این در حالی بود که وی به شدت از مطرح شدن خویش به‌عنوان مرجع تقلید پرهیز داشت. امام خمینی در طول حیات پر برکت خود شاگردان زیادی تربیت کرد که می‌توان به متفکرانی چون شهید استاد مطهری، شهید آیت‌الله بهشتی و آیت‌الله خامنه‌ای اشاره کرد.

۱- امام خمینی در کتاب کشف اسرار که در سال ۱۳۲۲ ش. به چه نکات مهمی اشاره نمود؟

به انتقاد از سیاست‌های استعماری و ضد اسلامی دوران ۲۰ ساله رضا شاه پرداخت و همچنین برای اولین بار در این کتاب به طرح مسئله «ولایت فقیه» و تشکیل حکومت اسلامی تأکید کرد.

۲- امام خمینی در نخستین بیانیه سیاسی چه مسایلی را بیان نمودند؟

در این بیانیه به‌طور آشکاری علمای اسلام و جامعه مسلمان را به قیام عمومی فرا خواند و زنگ خطر و بیدارباش را در برابر سیاست‌های استعماری قدرت‌ها به صدا درآورد.

شواهد و مدارک ص ۱۵۸**متن زیر را بخوانید و به سؤالات زیر پاسخ دهید.**

مهاجرت علما به تهران و تلاش برای آزادی امام خمینی

پس از دستگیری امام خمینی و عده‌ای از علمای تهران و شهرستان‌ها، روحانیون شهرهای مختلف ایران و نجف، کربلا و کاظمین ضمن تعطیلی حوزه‌های علمیه، با صدور اعلامیه و تلگرام‌های متعدد ضمن محکوم کردن قتل‌عام و کشتار مردم عزادار و معترض در روزهای پانزدهم و شانزدهم خرداد ماه خواستار آزادی بی‌قید و شرط امام خمینی و سایر روحانیون شدند.

این اقدام که به‌طور سریع و گسترده انجام شد، بی‌نتیجه ماند. تهدیدهای اسدالله علم نخست‌وزیر که اعلام کرده بود، روحانیون دستگیر شده از جمله امام خمینی را محاکمه صحرایی خواهد کرد، بر نگرانی آنها افزود؛ چون براساس شواهد، احتمال می‌رفت که رژیم پهلوی اقدام به اعدام رهبر نهضت کند. از این‌رو در تاریخ ۱۷ خرداد ۱۳۴۲ گروه زیادی از علمای برجسته سراسر کشور در اقدامی هماهنگ - همچون مهاجرت صغری و کبری در نهضت مشروطه - به سوی تهران مهاجرت کردند تا حمایت و وفاداری خود را نسبت به امام خمینی اعلام کنند. رژیم اقدام به ممانعت از مهاجرت علما کرد و حتی هواپیمای آیت‌الله میلانی را که از مشهد عازم تهران بود، در نیمه‌راه بازگرداند. سرانجام تحصن و اعتصاب ۱۴ روزه علما و تلاش آنها موجب شد تا رژیم از محاکمه و تبعید امام خمینی عقب‌نشینی کند و پس از مدتی، امام را از زندان آزاد و به خانه‌ای در داودیه و سپس قیصریه شمیران منتقل کرده و تحت نظر مأموران امنیتی قرار داد. در طول مدت مهاجرت ۱۴ روزه علما، بازار تهران تعطیل بود.

۱- عکس‌العمل علما و روحانیون نسبت به دستگیری امام در خرداد ۴۲ چه بود؟

ضمن تعطیلی حوزه‌های علمیه، با صدور اعلامیه و تلگرام‌های متعدد ضمن محکوم کردن قتل‌عام و کشتار مردم عزادار و معترض در روزهای پانزدهم و شانزدهم خرداد ماه خواستار آزادی بی‌قید و شرط امام خمینی و سایر روحانیون شدند.

۲- چرا اقدام علما و روحانیون نسبت به دستگیری امام بی‌نتیجه ماند؟

تهدیدهای اسدالله علم نخست‌وزیر که اعلام کرده بود، روحانیون دستگیر شده از جمله امام خمینی را محاکمه صحرایی خواهد کرد، بر نگرانی آنها افزود؛ چون براساس شواهد، احتمال می‌رفت که رژیم پهلوی اقدام به اعدام رهبر نهضت کند.

۳- تحصن و اعتصاب ۱۴ روزه علما و تلاش آنها چه نتایجی در پی داشت؟

موجب شد تا رژیم از محاکمه و تبعید امام خمینی عقب‌نشینی کند و پس از مدتی، امام را از زندان آزاد و به خانه‌ای در داودیه و سپس قیصریه شمیران منتقل کرده و تحت نظر مأموران امنیتی قرار داد.

پاسخ فکر کنید و پاسخ دهید صفحه ۱۶۰

لایحه کاپیتولاسیون، آمریکایی‌های مقیم ایران را از چه امتیازاتی برخوردار می‌کرد؟

آمریکایی‌ها از پیگرد قضایی در صورت ارتکاب جرم معاف می‌شدند و همچنین از پرداخت کردن کلیه عوارض شخصی و مالی و مملکتی معاف بودند.

پاسخ پرسش‌های نمونه ص ۱۶۲

۱- حمله به مدرسه ی فیضیه قم و مدرسه ی طالبیه ی تبریز چه پیامدهایی به دنبال داشت؟

حادثه ی خونین فیضیه پیامدهای مختلفی داشت و بر خلاف انتظار رژیم مبارزه را جدی و آشکارتر کرد. روحانیون تهران، قم، مشهد، اصفهان، شیراز و برخی از دیگر شهرستان‌ها به منظور ابراز همدردی و پشتیبانی از حوزه علمیه قم به مدت یک هفته دست به اعتصاب زدند و از رفتن به مساجد و اقامه ی نماز جماعت خود داری کردند.

۲- دستگیری امام خمینی در خرداد ۱۳۴۲ چه واکنشی در جامعه ایجاد کرد؟

با انعکاس خبر دستگیری امام خمینی در ۱۵ خرداد موجی از اعتراض مردمی در قم و به دنبال آن تهران، ورامین، مشهد، قزوین، کاشان، شیراز، تبریز و اصفهان و ... به راه افتاد. اسدالله علم به فرمان شاه دستور کشتار بی رحمانه مردم را صادر کرد. در تهران و قم با اعلام حکومت نظامی، تانک‌ها و مسلسل‌های سنگین به خیابان آمدند و هواپیماهای نظامی بر فراز شهر قم به پرواز درآمدند. مردم خواستار آزادی امام خمینی بودند. مأموران با محاصره ی تظاهرکنندگان آنها را مانند برگ پاییزی به زمین ریختند. در تهران بازار تعطیل شد مردم به سوی خیابان‌ها سرازیر شدند دانشجویان دانشگاه تهران کلاس‌ها را تعطیل کردند و با شعارمرگ بر دیکتاتور، خواستار آزادی امام شدند در جنوب تهران تظاهر کنندگان به سمت ایستگاه رادیو رفتند که توسط گارد شاهنشاهی، قتل‌عام شدند.

۳- قیام ۱۵ خرداد ۱۳۴۲ چه دستاوردهایی داشت؟

۱- توانست توده‌های مختلف مردم را درمبارزه علیه رژیم دست‌نشانده پهلوی بسیج کند

۲- بذر فرهنگ مبارزه به عنوان تکلیف الهی را در جامعه کاشت که ثمره آن پیروزی انقلاب اسلامی بود

۳- افزایش رشد سیاسی در میان حوزه علمیه و روحانیت

۴- گرایش بیشتر روشنفکران و دانشگاهیان به ارزشهای اسلامی به عنوان برافروزنده مشعل مبارزات سیاسی

۵- ظهور پیوستگی دین و سیاست در جهانی که لیبرالسم غربی و مارکسیسم شرقی کارآیی خود را در رهایی کشورهای تحت سلطه از دست داده بودند

۶- نشان داد که رژیم شاه از طریق مسالمت آمیز اصلاح ناپذیر است و راهی جز مبارزه مستمر وجود ندارد

۷- این قیام نقطه عطفی در جنبش‌های تاریخ معاصر است که شکل جدیدی از مبارزه را عرضه کرد

۸- تجربه گرانقدری بود که توانست با رهبری امام خمینی مبارزه ملت ایران را تا پیروزی در ۲۲ بهمن ماه ۱۳۵۷ تداوم و ثمر بخشد.

۴- لایحه‌ی کاپیتولاسیون چگونه به تصویب رسید و مفاد آن چه بود؟

دولت حسن علی منصور، ضمن تقدیم این لایحه به مجلس شورا برای مستشاران و نظامیان آمریکایی و خدمتکاران آنها، درخواست مصونیت قضایی کرد. این لایحه در جلسه‌ی نیمه شب بیستم و یکم مهر ۱۳۴۳ با تطمیع و تهدید نمایندگان بی‌سر و صدا تصویب شد.

درس نوزدهم: تحولات ایران پس از تبعید امام خمینی**بخوانید و پاسخ دهید: ص ۱۶۵**

در میان اسناد به‌دست آمده از سفارت آمریکا در تهران، جزوه‌ها یا کتابچه‌هایی موجود است که توسط کارشناسان آمریکایی تهیه شده است. هدف از تهیه این جزوه‌ها آشنایی مقدماتی افرادی بود که به‌منظور مأموریت‌های مختلف سیاسی، نظامی و اقتصادی از طرف دولت آمریکا به ایران می‌آمدند. در ادامه بخش کوچکی از جزوهای با عنوان «نخبگان ایران و تقسیم قدرت در ایران» را می‌خوانید که در فوریه ۱۹۷۶ (بهمن ۱۳۵۴) نگاشته شده است. نویسنده این متن شخصی بهنام «ارنست.آ.اونی» می‌باشد که مسئول جمع‌آوری اطلاعات درباره یونان، ترکیه و ایران در آژانس مرکزی آمریکا (C.I.A) بین سالهای ۱۳۲۹ تا ۱۳۵۸ بوده است.

در طول ۱۲ سال گذشته مجلس آلت دست شاه بوده است و مقاصد شاه را برآورده می‌کرده است و تمام نمایندگان که با دقت به‌وسیله شاه انتخاب می‌شوند، حامی برنامه‌های شاه می‌باشند ... انتخابات ایران تقریباً همیشه با تقلب و فریب همراه بوده است که این نوع ریاکاری حداقل تا زمانی که محمدرضا در سال ۱۹۶۰ بر ایران مسلط گشت، دارای شکل ثابتی نبوده است. در هر حوزه انتخاباتی نمایندگان از پر قدرت‌ترین افرادی که در ناحیه بودند انتخاب می‌شدند، که این می‌توانست شامل مالکین بزرگ یا فئودال‌ها و یا اینکه رؤسای قبایل و یا فرماندهان نظامی باشند. دولت و مجلس می‌توانند در محل برای برگزاری انتخابات فعالیت کنند و این دو عامل اغلب در انتخابات باهم درگیر بودند. ... فعالیت مجلس بیشتر در مورد چگونگی اجرای برنامه‌های شاه دور می‌زند [ولی] خود برنامه‌ها هرگز مورد سؤال قرار نمی‌گیرد». (مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های سیاسی، اسناد لانه جاسوسی آمریکا، جلد اول، صفحات ۲۴۲، ۲۴۱ و ۲۵۱)

متن زیر قسمتی از گزارش محرمانه‌ای است که جک میکلس (کاردار وقت سفارت آمریکا در ایران) در جولای (۱۹۷۵) تیر ۱۳۵۴ - تقریباً سه ماه پس از تشکیل حزب رستاخیز) برای وزارت خارجه آمریکا تهیه کرده است:

ناراحتی شاه از انتقادات هرچند محدودی که در سیستم چندحزبی مطرح می‌شد، عامل مهمی در تصمیم او به حذف جناح مخالف، ولی رام ایران بود. ... موقعی که انتقادهای این دو دیر کل، باعث ناراحتی شاه یا هویدا شد به‌سادگی مرخص شدند * . عامل مؤثر دیگر در تصمیم شاه ممکن است همان نظر مشهورش درباره دموکراسی غربی باشد. او اعتقاد دارد که این دموکراسی حتی در همان جوامعی که آن را پدید آوردند، نمی‌تواند آن‌چنان که انتظار می‌رود موفق باشد. او به دموکراسی به‌عنوان پدیده‌های بسیار مجزا از جو فرهنگی و سیاسی ایران می‌نگرد. به نظر او ایران تنها تحت حکومت‌های بسیار متمرکز و مستبد قادر بوده است به عظمت دست یابد. در این زمینه، حزب رستاخیز ملت ایران را می‌توان قدمی دیگر به‌سوی افزایش تسلط بر این جامعه دانست. اخراج روزنامه‌نگاران دارای سوابق مشکوک، تعطیل اجباری روزنامه‌ها و مجلات کوچک، اتخاذ سیاست خشن نسبت به ناآرامی‌های سابقه‌دار دانشجویی (که از آغاز دسامبر ۱۹۷۱ تا آخر مارس ۱۹۷۱ طول کشید) همگی نمودار اتخاذ سیاست تندتر در مورد آن‌ها که فعالیت در فضای سیاسی فعلی ایران را نمی‌پذیرند، می‌باشد. ... حزب رستاخیز حائز مکانیسمی است که علاوه بر ایجاد امکان راه‌یابی در فعالیت سیاسی وسیله‌ای قانونی نیز برای شناسایی مخالفین نامطلوب می‌باشد. بنای حزب رستاخیز بر این نظریه شاه است، که معترضان به برنامه او در ایران باید بین زندان، تبعید یا محو شدن، یکی را انتخاب کنند». (همان، صفحات ۲۸۱ و ۲۸۲) نخست‌وزیر هویدا چندین بار اعلام نمود که عدم ثبت‌نام در رأی‌گیری ایجاد زیان به حزب جدید محسوب خواهد گردید و مهم‌تر از آن به شناسنامه شرکت‌کنندگان مهر نقش خواهد شد. آنان که شناسنامه‌شان عاری از این نقش باشد از خدمات اساسی مثل ویزای خروج محروم خواهند شد. (همان، صفحه ۲۸۶)

با توجه به اطلاعات داده‌شده به پرسش‌های زیر پاسخ دهید:**۱. چه کسانی امکان راه‌یابی به مجلس را داشتند؟**

تمام نمایندگان که با دقت به‌وسیله شاه انتخاب می‌شوند، حامی برنامه‌های شاه می‌باشند. در هر حوزه انتخاباتی نمایندگان از پر قدرت‌ترین افرادی که در ناحیه بودند انتخاب می‌شدند، که این می‌توانست شامل مالکین بزرگ یا فئودال‌ها و یا اینکه رؤسای قبایل و یا فرماندهان نظامی باشند.

۲. احزاب و گروه‌های مستقل در ساختار انتخابات چه جایگاهی داشتند؟

دولت و مجلس می‌توانند در محل برای برگزاری انتخابات فعالیت کنند و این دو عامل اغلب در انتخابات باهم درگیر بودند.

۳- با توجه به اینکه قانون اساسی ایران در دوران پهلوی بر پایه نظام سلطنتی مشروطه نوشته شده بود، محمدرضا شاه چه میزان به اصول قانون اساسی پایبند بود؟

شاه بیشتر به سیستم به تصمیم‌گیرهای خمود اعتقاد داشت تا به اجرای قانون. ناراحتی شاه از انتقادات هرچند محدودی که در سیستم

چند حزبی مطرح می‌شد، عامل مهمی در تصمیم او به حذف جناح مخالف، ولی رام ایران بود. عامل مؤثر دیگر در تصمیم شاه ممکن است همان نظر مشهورش درباره دموکراسی غربی باشد. اخراج روزنامه‌نگاران دارای سوابق مشکوک، تعطیل اجباری روزنامه‌ها و مجلات کوچک، اتخاذ سیاست خشن نسبت به ناآرامی‌های سابقه‌دار دانشجویی (که از آغاز دسامبر ۱۳۹۷ تا آخر مارس ۱۳۹۷ طول کشید) همگی نمودار اتخاذ سیاست تندتر در مورد آن‌ها که فعالیت در فضای سیاسی فعلی ایران را نمی‌پذیرند، می‌باشد. حزب رستاخیز حائز مکانیسمی است که علاوه بر ایجاد امکان راه‌یابی در فعالیت سیاسی وسیله‌ای قانونی نیز برای شناسایی مخالفین نامطلوب می‌باشد.

شواهد و مدارک ص ۱۶۹

متن زیر را بخوانید و به سؤالات زیر پاسخ دهید.

مبارزات روحانیت و نقش آنها در بسیج توده‌های مردم
مبارزه مردم ایران در زمانی که رهبری نهضت در تبعید به سر می‌برد، با مجاهدت روحانیت ایران استمرار یافت و اندیشه‌ها، آرمان‌ها و مواضع سیاسی امام خمینی به مردم منتقل شد.

در شهرهای مختلف ایران یک یا چند روحانی برجسته به‌عنوان نمایندگان امام خمینی حضور داشتند که علاوه بر انجام امور دینی و شرعی، رابطه میان مردم را با نهضت امام خمینی به‌طور مستمر زنده نگاه می‌داشتند. سازمان روحانیت شیعه با پیشینه تاریخی بیش از هزار سال به‌عنوان نهادی مستقل و مردمی در سراسر کشور و حتی در میان عشایر و روستاهای دور افتاده گسترده بود؛ بنابراین اعلامیه‌ها، نوارها و پیام‌های امام خمینی با وجود فضای اختناق و کنترل‌های شدید نیروهای امنیتی و ساواک در سراسر کشور دست‌به‌دست منتقل می‌شد. این اقدام نقش مؤثری در بیداری و افزایش آگاهی سیاسی مردم ایران داشت.

امام خمینی وظیفه اصلی روحانیت را بیدار ساختن توده‌های مردم اعلام کرد و بیداری ملت را مایه امید دانست. استمرار مبارزه با تحمل سختی، شکنجه و زندان و تبعید و اعدام همراه بود. در این میان تعداد زیادی از روحانیون دستگیر، زندانی و تبعید شدند و عده‌ای نیز در هجوم مأموران سرکوبگر رژیم پهلوی و یا در زیر شکنجه‌های هولناک و قرون وسطایی ساواک به شهادت رسیدند که از میان آنها می‌توان به آیت‌الله سید محمد رضا سعیدی، آیت‌الله حسین غفاری و سیدعلی اندرزگو اشاره کرد.

نقش مراجع تقلید در مبارزات مردم مسلمان ایران تأثیرگذار و مهم بود. موضع‌گیری آنها در قبال حوادث سیاسی بسیار تعیین‌کننده بود. در این باره می‌توان به مجاهدت‌های آیت‌الله گلپایگانی، آیت‌الله نجفی مرعشی در قم و آیت‌الله خوانساری در تهران، آیت‌الله میلانی، سیدعلی بهبهانی و محلاتی در مشهد، اهواز و شیراز اشاره کرد. علاوه بر آن تشکلهای روحانی مانند جامعه روحانیت مبارز تهران، جامعه مدرسین و مدارس حوزه‌های علمیه قم، مشهد، تبریز، اصفهان، شیراز، اهواز و ... نظیر مدرسه فیضیه نقش مهمی در گسترش اندیشه‌های انقلاب و تربیت طلاب جوان و بسیج توده‌های مردمی داشتند. مهم‌ترین مراکز و کانون‌های بیداری و مبارزاتی در دوران انقلاب، مساجد و حسینیه‌ها بودند؛ جایی که تجمع‌ها و حرکت‌های انقلابی و پرشور در آن شکل گرفت.

۱- فعالیت‌های روحانیون در شهرهای مختلف ایران در دوران تبعید امام در چه زمینه‌هایی بود؟

در شهرهای مختلف ایران یک یا چند روحانی برجسته به‌عنوان نمایندگان امام خمینی حضور داشتند که علاوه بر انجام امور دینی و شرعی، رابطه میان مردم را با نهضت امام خمینی به‌طور مستمر زنده نگاه می‌داشتند.

۲- کدام اقدام روحانیون اقدام نقش مؤثری در بیداری و افزایش آگاهی سیاسی مردم ایران داشت؟ (کدام عامل اقدام نقش مؤثری در بیداری و افزایش آگاهی سیاسی مردم ایران داشت؟)

اعلامیه‌ها، نوارها و پیام‌های امام خمینی با وجود فضای اختناق و کنترل‌های شدید نیروهای امنیتی و ساواک در سراسر کشور دست‌به‌دست منتقل می‌شد.

۳- امام خمینی وظیفه اصلی روحانیت چه می‌دانست؟

امام خمینی وظیفه اصلی روحانیت را بیدار ساختن توده‌های مردم اعلام کرد و بیداری ملت را مایه امید دانست.

۴- مهم‌ترین مراکز و کانون‌های بیداری و مبارزاتی در دوران انقلاب را بنویسید.

مساجد و حسینیه‌ها بودند؛ جایی که تجمع‌ها و حرکت‌های انقلابی و پرشور در آن شکل گرفت.

پاسخ پرسش‌های نمونه ص ۱۷۳

۱- خرید سلاح و تجهیزات نظامی از آمریکا چه تأثیری بر اقتصاد ایران داشت؟

شاه به طور متوسط سالیانه بیش از ۳۰ درصد از بودجه دولت را صرف هزینه های نظامی می کرد. افزایش سرسام آور بودجه نظامی بر بخش های عمرانی و اقتصادی و کشاورزی تأثیر سوئی داشت، کشاورزی و اقتصاد ایران نیز به تدریج به سمت وابستگی پیش رفت.

۲- درآمدهای حاصل از فروش نفت در سال های ۱۳۵۲ تا ۱۳۵۶ در چه زمینه هایی هزینه می شد؟

درآمدهای حاصل از نفت صرف واردات کالاهایی می شد که پیش از انقلاب سفید، کشاورزان و صنعت گران ایرانی قادر به تولید آنها بودند. علاوه بر این شاه بخشی قابل توجه از این درآمدها را به خرید سهام و سرمایه گذاری در شرکت های ورشکسته ی اروپایی و آمریکایی و دادن وام به کشورهای وابسته به بلوک غرب اختصاص داد.

۳- امام خمینی در دوران تبعید چه فعالیت هایی در پیش گرفت؟

- با شجاعت، هوشمندی و ساده زیستی محدودیت ها را تحمل و در دل مردم و آزادی خواهان جا گرفت

- پیوسته مردم را به استقامت دعوت می کرد و به آنان امید می بخشید

- کوشید میان روحانیون و دانشگاهیان در مبارزه علیه شاه وحدت ایجاد کند

- به ضرورت تشکیل حکومت اسلامی بر پایه ماهیت سیاسی و اجتماعی دین مبین اسلام اهتمام ورزیدند

- اندیشه جدایی دین از سیاست را کم رنگ کرد و فصل نویی در اندیشه سیاسی و فکری جامعه گشود.

۴- انگیزه ی شاه از برگزاری جشن های دوهزار و پانصد ساله ی شاهنشاهی چه بود؟

جشن های دوهزار و پانصد ساله نمایی از رویاهای بلند پروازانه شاه بود. او در مقایسه با بسیاری از شخصیت های مطرح جهان از وجهه ی مردمی برخوردار نبود و برای کسب اعتبار کاذب امیدوار بود که با پیوند دادن حکومت خود با کورش، پادشاه بزرگ هخامنشی، بتواند مشروعیت و محبوبیتی برای خود کسب کند. علاوه بر این شاه تلاش می کرد تا بخش هایی از تاریخ ایران را نادیده بگیرد این بخش ها شامل چند هزار سال تمدن ایران باستان قبل از هخامنشیان و هزار و چهارصد سال تمدن ایران اسلامی بود.

درس بیستم: ایران در مسیر انقلاب اسلامی**پاسخ فکر کنید و پاسخ دهید صفحه ۱۷۵****چرا شاه در مبارزات انتخاباتی آمریکا، از نامزد حزب جمهوری خواه حمایت می‌کرد؟**

چون جمهوری خواهان در سیاست معتقد به شدت عمل و کاربرد زور هستند پس شاه به عنوان دیکتاتور خشن با یک رئیس جمهور جمهوری خواه راحت تر بود.

شواهد و مدارک ص ۱۷۵-۱۷۶**متن زیر را بخوانید و به سؤالات زیر پاسخ دهید.****دکتر علی شریعتی (۱۳۱۲ - ۱۳۵۶ ش)**

علی شریعتی در سال ۱۳۱۲ شمسی در روستای مزینان، از توابع سبزوار متولد شد. تحصیلات ابتدایی را نزد پدر خود محمدتقی شریعتی و دوره متوسطه را در دبیرستان‌های مشهد طی کرد و به دانشسرای تربیت معلم راه یافت. در سال ۱۳۳۲ در رشته ادبیات فارسی از دانشگاه مشهد فارغ التحصیل شد و در سال ۱۳۴۳ از دانشگاه سوربن فرانسه در رشته زبان شناسی تطبیقی دکترای گرفت و در همان سال به ایران بازگشت.

شریعتی که فعالیت‌های سیاسی خود را در سال‌های پس از کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ با عضویت در شاخه‌ای از «نهضت مقاومت ملی» آغاز کرده بود، پس از بازگشت به ایران به عنوان استاد جامعه‌شناسی، فلسفه و معارف اسلامی در دانشگاه مشهد به تدریس پرداخت اما پس از مدتی از تدریس در دانشگاه منع شد. وی توسط استاد مطهری به تهران دعوت شد و در حسینیه ارشاد با ایراد سخنرانی‌های پرشور به فعالیت خود ادامه داد. سرانجام، ساواک، حسینیه ارشاد را تعطیل کرد و دکتر شریعتی را دستگیر و زندانی کرد. پس از آزادی از زندان و تعطیلی حسینیه ارشاد به خارج از کشور عزیمت کرد و سرانجام در ۲۹ خرداد ۱۳۵۶ به طرز مشکوکی در لندن از دنیا رفت. سخنرانی‌ها و نوشته‌های او درباره اسلام و تشیع مورد استقبال قشر تحصیل کرده کشور قرار گرفت و نقش مهمی در رویکرد جوانان به تفکر اسلامی داشت. البته برخی از دیدگاه‌های او مورد انتقاد اصولی بعضی از متفکران و صاحب‌نظران قرار گرفت.

۱- شریعتی که فعالیت‌های سیاسی خود را در سال‌های پس از کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ از کجا آغاز کرد؟

با عضویت در شاخه‌ای از «نهضت مقاومت ملی»

۲- کدام اقدامات دکتر شریعتی و نقش مهمی در رویکرد جوانان به تفکر اسلامی داشت؟

سخنرانی‌ها و نوشته‌های او درباره اسلام و تشیع

شواهد و مدارک ص ۱۷۷**متن زیر را بخوانید و به سؤالات زیر پاسخ دهید.****آیت‌الله سیدمصطفی خمینی (۱۳۰۹ - ۱۳۵۶ ش)**

سیدمصطفی خمینی، فرزند امام خمینی، در سال ۱۳۰۹ در قم به دنیا آمد. او، علاوه بر مقام و درجه‌ای که در اجتهاد و فقه و اصول داشت، در علوم معقول و فلسفه و کلام نیز متبحر بود. سیدمصطفی خمینی همراه و همگام با پدر بزرگوارش، علیه استبداد مبارزه می‌کرد و در جریان تبعید امام خمینی به ترکیه و عراق در سال ۱۳۴۳، همراه پدر بود.

سیدمصطفی، یکی از فرزندان و امید آینده اسلام بود. او تألیف‌های ارزشمندی در فقه و اصول و تفسیر قرآن مجید از خود برجا گذاشت و از قوت حافظه بسیار بالایی برخوردار بود.

سرانجام این عالم مجاهد، در اول آبان ۱۳۵۶، به‌طور ناگهانی و به‌طرز مشکوکی از دنیا رفت. معروف است که توسط عوامل رژیم پهلوی مسموم شد. پیکر او در نجف اشرف به خاک سپرده شد.

از سخنان معروف مرحوم سیدمصطفی خمینی این بود که «در راه آزادی کشته‌های بسیار خواهیم داد و بالاخره پیروزی ثمره پایداری است».

۱- تألیفات آیت‌الله سیدمصطفی خمینی در چه زمینه‌هایی است؟

تألیف‌های ارزشمندی در فقه و اصول و تفسیر قرآن مجید

۲- سخنان معروف مرحوم سیدمصطفی خمینی در چه زمینه‌ای بود؟

در راه آزادی کشته‌های بسیار خواهیم داد و بالاخره پیروزی ثمره پایداری است.

پاسخ فکر کنید و پاسخ دهید صفحه ۱۷۹

چرا قیام ۱۹ دی ماه نقطه عطف انقلاب اسلامی و سرآغاز حرکت خودجوش مردمی به‌شمار می‌رود؟

به دلیل اینکه یک سلسله قیام‌های زنجیره‌ای تحت عنوان بزرگداشت چهارم شهدا بود که موجب گسترش شهر به شهر و فراگیری تدریجی قیام مردم بود در نتیجه به پیروزی انقلاب اسلامی منجر شد.

شواهد و مدارک ص ۱۸۰

متن زیر را بخوانید و به سؤالات زیر پاسخ دهید.

احیای تفکر دینی و بیداری اسلامی

اسلام سیاسی به کمک آرای امام خمینی، که مشخصاً با انتشار کتاب کشف‌اسرار در سال ۱۳۲۳ ش. انتشار یافت، رفته‌رفته به صورت رکن کلیدی فعالیت و رقابت سیاسی در آمد و طی دهه‌های ۱۳۴۰ و ۱۳۵۰ تا سال ۱۳۵۷ به ایدئولوژی برتر و برگزیده تبدیل گردید که قادر شد به توده‌ها هویت و مشروعیت بدهد و آنها را جذب و بسیج نماید. همچنین الگوی عقیدتی «ولایت فقیه» در دیدگاه امام خمینی، روند نوسازی و احیای اندیشه دینی و بیداری اسلامی را رونق بخشید. گروهی از فعالان سیاسی و بخشی از جنبش دانشجویی این اندیشه را همراهی و تقویت کردند. هم‌گرایی و وحدت نظر گروه غیر روحانی جنبش بیداری با روحانیان، برای اثبات سازگاری دین اسلام با پیشرفت علوم و فنون و تمدن جدید بود.

در گفتمان احیای تفکر دینی و بیداری اسلامی اندیشه‌های امام خمینی و فرهنگ ایرانی - اسلامی، جایگاه مرکزی داشت که می‌توان برای تبیین آن اصطلاح «معنویت‌گرایی در سیاست» و «بازگشت به خویشتن انسان مسلمان ایرانی» را به کار برد.

۱- اسلام سیاسی با انتشار چه کتابی و توسط چه کسی انتشار یافت؟

اسلام سیاسی به کمک آرای امام خمینی، که مشخصاً با انتشار کتاب کشف‌اسرار در سال ۱۳۲۳ ش. انتشار یافت.

۲- الگوی عقیدتی «ولایت فقیه» در دیدگاه امام خمینی چه نتیجه‌ای در پی داشت؟

روند نوسازی و احیای اندیشه دینی و بیداری اسلامی را رونق بخشید.

پاسخ پرسش‌های نمونه:

۱- شاه برای هماهنگی با برنامه حقوق بشر کارتر، در سال ۱۳۵۶ چه تغییر و تحولاتی در ایران ایجاد کرد؟

- شاه برای نشان دادن هماهنگی خود با سیاست حقوق بشر مورد نظر کارتر، اعلام کرد که در کشور، فضای باز سیاسی ایجاد خواهد کرد؛ لذا در مرداد ۱۳۵۶، امیرعباس هویدا را برکنار و جمشید آموزگار را به نخست‌وزیری منصوب کرد.

- به دنبال آن اعلام شد که قانون محاکمه سریع مخالفان در دادگاه‌های سری نظامی لغو شده است و محاکمه‌هایی که در آنها محکومان اغلب به تیرباران و زندان‌های طولانی محکوم می‌شدند بعد از آن علنی خواهد بود.

- همچنین با اعلام تشکیل کمیسیون شاهنشاهی برای مبارزه با فساد، رژیم به وجود فساد گسترده در دستگاه‌های دولتی اقرار کرد.

۲- برگزاری مجالس ختم سید مصطفی خمینی چه پیامدی به دنبال داشت؟

بر خلاف انتظار رژیم مراسم ختم با شکوهی برای آن مرحوم در سراسر کشور برگزار شد. در این مجالس، سخنرانی‌های تندیه علیه شاه صورت گرفت. با وجود ممنوعیت شدید نام بردن از آیت الله خمینی، این حادثه باعث شد تا بار دیگر به طور گسترده‌ای نام امام خمینی بر سر زبان‌ها بیفتد.

۳- انتشار مقاله ی توهین آمیز روزنامه اطلاعات در هفدهم دی ۱۳۵۶، چه واکنش‌هایی در جامعه ایجاد کرد؟

انتشار این مقاله با واکنش فوری طلاب و روحانیون و مردم قم روبرو شد. تظاهرات نوزدهم دی ماه منتهی به حمله نیروهای نظامی به مردم شد که طی آن ۱۴ نفر کشته شد و عده زیادی مجروح و جمعی از علما و روحانیون نیز دستگیر و تبعید شدند. در تبریز برای شهیدان قم مراسم اربعین برگزار شد و ارتش مردم را به گلوله بست. در یزد نیز به مناسبت برگزاری چهارم شهدای تبریز، این اتفاق تکرار شد و درگیری‌ها شهر به شهر ادامه یافت.

۴- عکس العمل دولت آمریکا را نسبت به کشتار مردم ایران در ۱۷ شهریور ۱۳۵۷ توضیح دهید.

پس از این کشتار گسترده، کارتر، طی پیامی، از شاه اعلام پشتیبانی و از اقدام‌های او در راه بازگرداندن نظم، حمایت کرد. اما در کاخ سفید بر سر چگونگی مقابله با انقلاب اسلامی اختلافات جدی وجود داشت. شورای امنیت ملی معتقد به کشتار گسترده مردم و وزارت امور

خارج در صدد نفوذ در انقلاب بود.

درس بیست و یکم: پیروزی انقلاب اسلامی

شواهد و مدارک ص ۱۸۳

متن زیر را بخوانید و به سؤالات زیر پاسخ دهید.

آیت الله سید محمود طالقانی (۱۲۹۸ - ۱۳۵۸ ش)

آیت الله طالقانی از ابتدای نوجوانی به تحصیل علوم دینی پرداخت. وی از دوره رضاشاه وارد فعالیت‌های سیاسی و اجتماعی شد. اوج مبارزات او در فاصله سال‌های ۱۳۴۰ تا ۱۳۵۷ بود. در این سال‌ها چندبار دستگیر و زندانی شد. مسجد هدایت در تهران که آیت الله طالقانی امام جماعت آن را برعهده داشت، یکی از مراکز مهم روشنگری مردم علیه رژیم ستم‌شاهی بود. این مجاهد خستگی‌ناپذیر، در آستانه پیروزی انقلاب اسلامی از زندان آزاد شد و کمی بعد از پیروزی انقلاب اسلامی به عنوان نخستین امام جمعه تهران از سوی امام خمینی انتخاب شد ولی در سال ۱۳۵۸ درگذشت. امام خمینی در پیامی به مناسبت رحلت آیت الله طالقانی، از او به عنوان «ابوذر زمان» یاد کردند.

۱- آیت الله طالقانی از چه دوره‌ای وارد فعالیت‌های سیاسی و اجتماعی شد؟

از دوره رضاشاه

۲- آیت الله طالقانی در کجا امام جماعت بود و به مهم روشنگری مردم علیه رژیم ستم‌شاهی می پرداخت؟

مسجد هدایت در تهران

پاسخ پرسش‌های نمونه ص ۱۹۰

۱- هجرت امام خمینی به پاریس چه پیامدهایی را در پی داشت؟

تصور شاه و آمریکا این بود که دور شدن امام از ایران سبب جدایی وی از جریان انقلاب خواهد شد اما شرایط بهتر ارتباطات در فرانسه به کمک رهبری انقلاب آمد و تماس‌ها راحت‌تر و پیام‌ها بیشتر شد.

۲- از هاری برای برقراری آرامش به چه اقداماتی دست زد؟

از هاری، در اولین اقدام برای ایجاد کاهش ناراضی و برقراری آرامش، جمعی از سران بدنام رژیم پهلوی، نظیر امیرعباس هویدا، نخست وزیر اسبق و ارتشبد نصیری، رئیس سابق ساواک را دستگیر کرد.

۳- دولت آمریکا در دوره ی نخست وزیری بختیار چه سیاستی نسبت به ایران اتخاذ کرد؟

سیاست گذاران آمریکایی نسبت به ایران اختلاف نظر داشتند از یک سو شورای امنیت ملی آمریکا به دنبال اجرای کودتا در ایران بود و از سوی دیگر کارتر، وزارت امور خارجه و سازمان سیا به فکر فریب مردم، از طریق جایگزینی بختیار به جای شاه بودند. در همین راستا اهتمام عمده ی آمریکا بر حفظ ساختار ارتش قرار گرفت و به همین منظور ژنرال هایزر برای هماهنگی با سران ارتش و حمایت از دولت بختیار و در صورت لزوم انجام کودتای نظامی علیه انقلاب و حفظ مراکز راهبردی مورد نظر آمریکا به ایران فرستاده شد.

۴- چرا برپایی تظاهرات عاشورا به منزله ی یک همه پرسی عمومی تلقی شد؟

زیرا مردم در این تظاهرات خواستار استقلال، آزادی، جمهوری اسلامی، سرنگونی نظام سلطنتی، بازگشت امام خمینی به کشور و همچنین دعوت از ارتش برای پیوستن به مردم بودند.

۵- دولت موقت چگونه شکل گرفت؟

با پیشنهاد شورای انقلاب مهندس مهدی بازرگان به عنوان نخست وزیر دولت موقت انتخاب شد و در پی آن امام خمینی از مردم خواست تا با برگزاری تظاهراتی آرام از دولت بازرگان حمایت کنند.

درس بیست و دوم: دولت موقت مهندس مهدی بازرگان**کاربست شواهد و مدارک تاریخی**

«در اواخر زندگی حضرت امام خمینی (ره)، عده‌ای از نمایندگان مجلس شورای اسلامی و اعضای شورای عالی قضایی از ایشان درخواست کردند که قانون اساسی بازنگری و اصلاح شود. امام خمینی (ره) در تاریخ ۲۴ اردیبهشت ۱۳۶۸، هیئتی متشکل از ۲۰ نفر از شخصیت‌های مذهبی و سیاسی و ۵ نفر از نمایندگان مجلس شورای اسلامی را مأمور این کار کردند. هنوز فعالیت این هیئت به پایان نرسیده بود که بنیان‌گذار جمهوری اسلامی از دنیا رفتند؛ اما روند بازنگری و اصلاح قانون اساسی ادامه یافت. مهم‌ترین تغییر و اصلاحی که در قانون اساسی صورت گرفت، حذف منصب نخست‌وزیری و سپردن ریاست هیئت دولت به رئیس‌جمهور بود. همچنین شرط مرجعیت از شرایط رهبری حذف شد. سرانجام با نظر مساعد حضرت آیت‌الله خامنه‌ای، رهبر انقلاب، همه‌پرسی، انتخابات پنجمین دوره ریاست جمهوری نیز انجام گرفت و حجت‌الاسلام اکبر هاشمی رفسنجانی به‌عنوان چهارمین رئیس‌جمهوری اسلامی ایران انتخاب شد.» (خرداد ۹۸۵)

۱- در بازنگری قانون اساسی یکی از مهم‌ترین تغییرات و اصلاحاتی که صورت گرفت را بنویسید.

حذف منصب نخست‌وزیری و سپردن ریاست هیئت دولت به رئیس‌جمهور بود. همچنین شرط مرجعیت از شرایط رهبری حذف شد.

۲- کدام رویداد، روند بازنگری و اصلاح قانون اساسی را متوقف نکرد؟

رحلت امام خمینی (ره) بنیان‌گذار جمهوری اسلامی.

۳- همه‌پرسی اصلاحات قانون اساسی با نظر مساعد چه کسی برگزار شد؟

مقام معظم رهبری حضرت آیت‌الله خامنه‌ای.

۴- در اردیبهشت ۱۳۶۸، چه کسانی خواستار بازنگری و اصلاح قانون اساسی شدند؟

عده‌ای از نمایندگان مجلس شورای اسلامی و اعضای شورای عالی قضایی.

شواهد و مدارک ص ۱۹۶-۱۹۷**متن زیر را بخوانید و به سؤالات زیر پاسخ دهید.****اقوام ایرانی**

ایران کشوری با قومیت‌های متعدد است. در میان اقوام ایرانی اختلاف و تفاوت وجود دارد ولی به‌طور طبیعی کشمکش و نزاع قومی مشاهده نمی‌شود. دو عامل مهم در منازعات قومی ایران نقش دارند یکی سیاست‌های غلط دولت‌ها است که به اختلافات قومی و نزاع‌های داخلی دامن زده است و مهم‌تر از آن، مداخلات بیگانگان است. سیاست کشورهای استعماری در طول تاریخ معاصر همواره ایجاب کرده است که هرگاه منافع آنها در راستای تضعیف قدرت حکومت مرکزی ایران بوده است، قدرت‌های محلی و اقوام ایرانی را بر علیه حکومت مرکزی تقویت کرده و هرگاه منافع آن‌ها در راستای تقویت حکومت مرکزی بوده به تضعیف اقوام ایرانی روی آورده است. بیگانگان بیشتر از ابزار قومیت‌گرایی برای ایجاد فشار بر روی دولت مرکزی و یا تحریکات جدایی طلبانه برای از میان بردن وحدت و یکپارچگی ایران و سلطه‌گری بهره برده‌اند. حوادثی چون مسئله جدایی هرات از ایران در زمان ناصرالدین شاه، قوم ستیزی و تضعیف ایلات و عشایر در دوران رضا شاه، حوادث آذربایجان و کردستان در سال ۱۳۲۴ و غائله کردستان، ترکمن صحرا، بلوچستان، خوزستان و آذربایجان پس از پیروزی انقلاب اسلامی نمونه‌هایی از مداخلات مستقیم و غیرمستقیم کشورهای سلطه‌گر به‌شمار می‌روند. با وجود این‌ها، اقوام ایرانی در حوادث مهم ملی مانند انقلاب مشروطیت، نهضت ملی شدن نفت، انقلاب اسلامی و دفاع مقدس مشارکت گسترده‌ای داشته‌اند و همواره در دفاع کیان ملی در برابر بیگانگان اتحاد و همبستگی داشته‌اند. عامل به هم پیوستگی و هم‌گرایی هویت‌های قومی و ملی در ایران که همچون ریسمانی قطعات متعدد این سرزمین را در طول تاریخ به هم پیوند داده است، دین اسلام، زبان پارسی، سرزمین و تاریخ مشترک و دیرین است. از این‌رو اقوام ایرانی هویت خود را در پرتو هویت ایرانی - اسلامی می‌یابند و آن را تقویت کننده هویت ملی می‌دانند. تجربه تاریخی همچنین بیانگر این واقعیت است که رمز بقا و یکپارچگی ملی در کشورهای چند قومی در رعایت عدالت و حقوق مساوی و احترام به همه اقوام است. اصل نوزدهم و بیستم قانون اساسی جمهوری اسلامی تأکید دارد که مردم ایران از هر قوم و قبیله که باشند از حقوق مساوی برخوردارند و رنگ و نژاد و زبان سبب امتیاز نخواهد شد. همه افراد ملت اعم از زن و مرد یکسان در حمایت قانون قرار دارند و از همه حقوق انسانی، سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی با رعایت موازین اسلام برخوردارند.

۱- چه عوامل مهمی در منازعات قومی ایران نقش دارند؟

یکی سیاست‌های غلط دولت‌ها است که به اختلافات قومی و نزاع‌های داخلی دامن زده است و مهم‌تر از آن، مداخلات بیگانگان است.

۲- نمونه‌هایی از مداخلات مستقیم و غیرمستقیم کشورهای سلطه‌گر برای از میان بردن وحدت و یکپارچگی ایران و سلطه‌گری را بنویسید؟

حوادثی چون مسئله جدایی هرات از ایران در زمان ناصرالدین شاه، قوم ستیزی و تضعیف ایلات و عشایر در دوران رضا شاه، حوادث آذربایجان و کردستان در سال ۱۳۲۴ و غائله کردستان، ترکمن صحرا، بلوچستان، خوزستان و آذربایجان پس از پیروزی انقلاب اسلامی (ذکر دو نمونه کافی است)

۳- رمز بقا و یکپارچگی ملی در کشورهای چند قومی چیست؟

در رعایت عدالت و حقوق مساوی و احترام به همه اقوام

پاسخ پرسش‌های نمونه ص ۱۹۹**۱- امام خمینی چه وظایفی را به دولت موقت محول کرد؟**

امام خمینی چهار وظیفه برای دولت موقت تعیین کرد: ۱- اداره امور مملکت ۲- اجرای فرماندوم درباره ی تعیین نظام سیاسی کشور ۳- تشکیل مجلس منتخبان مردم برای تدوین و تصویب قانون اساسی ۴- برگزاری انتخابات مجلس نمایندگان ملت، طبق قانون اساسی جدید.

۲- قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران چگونه تدوین و تصویب شد؟

مجلس خبرگان با انتخاب هفتاد و دو نماینده توسط مردم تشکیل شد و با بررسی قوانین اساسی کشورهای مختلف غربی و اسلامی و با توجه به قانون اساسی سابق کشور و مبناهای فقهی و اسلامی و همچنین نظریات نمایندگان گروه‌های مختلف سیاسی و فکری تدوین قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران را آغاز کرد.

۳- مهم‌ترین دسیسه‌ها و توطئه‌های آمریکا را بر ضد انقلاب اسلامی برشمارید.

۱- حذف و ترور اندیشمندان، متفکران دینی و یاران امام

۲- ایجاد گروه‌های سیاسی مخالف

۳- حمایت از ساواکی‌ها

۴- ایجاد آشوب در استان‌ها

۵- حمله نظامی به طبرستان

۶- تحریم و محاصره اقتصادی

۷- جنگ تبلیغاتی و شایعه پراکنی علیه انقلاب اسلامی

۸- طراحی کودتا

۹- جنگ تحمیلی هشت ساله

۴- گروه‌های ضد انقلاب خواستار چه تغییراتی در انقلاب اسلامی بودند؟

این گروه‌ها خواهان انجام سه تغییر عمده در جریان انقلاب بودند: ۱- تغییر در ترکیب شورای انقلاب ۲- مسلح کردن گروهک‌ها ۳- انحلال ارتش

درس بیست و سوم: اولین دوره ریاست جمهوری**پاسخ پرسش‌های نمونه ص ۲۱۰****۱- در دوره ریاست جمهوری بنی صدر، بین جریان اصولگرا (انقلابی و حزب الله) و جریان لیبرال و چپ چه اختلاف‌هایی بروز کرد؟**

با تشکیل حزب جمهوری اسلامی و قدرت گرفتن روز افزون آن اختلافات بین دو جناح شروع شد. پس از آن که این حزب توانست اکثریت قاطع کرسی‌های مجلس را به دست آورد این اختلافات تشدید شد. تا این که در جریان انتخاب نخست وزیر و اعضای کابینه و رأی اعتماد نمایندگان مجلس به آنها به مرحله ای دشوار و همراه با کشمکش رسید.

۲- سه مورد از مهم‌ترین اقدامات ترویرستی سازمان مجاهدین خلق را در سال ۱۳۶۰ بنویسید.

الف: اولین ترور در ششم تیرماه ۱۳۶۰ یعنی شش روز پس از عزل بنی صدر متوجه آیت الله سید علی خامنه ای شد و او را به شدت مجروح ساخت.

ب: انفجار بمب در دفتر حزب جمهوری اسلامی در هفتم تیرماه که به شهادت دکتر بهشتی رئیس دیوان عالی کشور و بیش از ۷۰ نفر از نمایندگان مجلس، وزیران و دولتمردان منجر شد.

ج: بمب‌گذاری در محل تشکیل هیئت دولت در هشتم شهریور ۱۳۶۰ و شهادت آقایان رجایی و دکتر باهنر، رئیس‌جمهور و نخست‌وزیر

۳- انقلاب فرهنگی در چه شرایطی و با چه هدفی انجام شد؟

- در شرایط بحرانی اوایل انقلاب که دانشگاه‌ها محل درگیری‌های سیاسی شده بود و کلاس‌های درس دانشگاه‌ها به دفتر گروه‌های سیاسی تبدیل شده بود و این گروه‌ها با تکه‌داری تجهیزات نظامی در دانشگاه‌ها، آشوب‌های خیابانی را هدایت می‌کردند.

- با هدف سازماندهی و نظم دادن به مدیریت دانشگاه‌ها، پاک‌سازی گروه‌های معاند که در مراکز دانشگاهی نفوذ کرده بودند و هم‌چنین ایجاد تحول در درس‌های آموزش عالی.

۴- بنی‌صدر چرا و چگونه از ریاست جمهوری عزل شد؟

به دلیل کج‌روی و احساس مسئولیت نکردن بنی‌صدر در شرایط حساس و خطیر کشور، مجلس شورای اسلامی، مطابق قانون اساسی، با اکثریت آرا به عدم صلاحیت بنی‌صدر برای ادامه‌ی مسئولیت ریاست جمهوری رأی داد. این رأی به تأیید امام نیز رسید و با پشتیبانی مردم رو به رو شد.

۵- علت مخالفت دولت آمریکا و برخی کشورهای استعماری با برنامه‌ی هسته‌ای صلح‌آمیز ایران چیست؟

این کشورها می‌خواهند دانش ارزشمند هسته‌ای در انحصار کامل خودشان باشد و دیگر کشورها به آن دسترسی نداشته باشند.

درس بیست و چهارم: جنگ تحمیلی رژیم بعثی حاکم بر عراق علیه ایران

پاسخ فکر کنید و پاسخ دهید صفحه ۲۱۲

چرا قدرت‌های بزرگ و برخی از کشورهای منطقه، در جنگ تحمیلی، به شدت از رژیم متجاوز صدام حمایت می‌کردند؟

با پیروزی انقلاب اسلامی، هراس گسترده‌ای در میان قدرت‌های بزرگ ایجاد شد، زیرا ایران در زمان رژیم شاهنشاهی به عنوان پیشرو در حفظ منافع این قدرت‌ها در ایران و منطقه فعال بود. با پیروزی انقلاب اسلامی، قدرت‌های بزرگ به ویژه آمریکا از ترس گسترش انقلاب اسلامی در سایر کشورهای منطقه و به خطر افتادن منافع آنها در خاورمیانه، از جنگ عراق و ایران حمایت کردند و برای پیروزی عراق امکانات و تجهیزات نظامی فراوانی در اختیار این کشور قرار دادند تا مبادا انقلاب ایران به کشورهای دیگر صادر شود.

کاربست شواهد و مدارک تاریخی: ص ۲۱۲

متن زیر را بخوانید و به پرسش‌ها پاسخ دهید. (دی ۹۸)

«صدام پیش از آغاز جنگ تحمیلی و در نشست سران جنبش عدم تعهد در هاوانا (پایتخت کوبا)، میزبانی نشست بعدی را در بغداد بر عهده گرفت. با نزدیک شدن به زمان برگزاری این نشست، در ۳۰ تیر ۱۳۰۱، شش خلبان شجاع و فداکار نیروی هوایی ارتش جمهوری اسلامی ایران با سه فروند هواپیمای جنگی باهدف ناامن نشان دادن بغداد و جلوگیری از نشست سران جنبش عدم تعهد در پایتخت عراق، آماده عملیات شدند. یکی از این خلبانان شهید عباس دوران بود که در دو سال نخست جنگ، بیش از ۱۲۰ عملیات هوایی موفقیت آمیز علیه دشمن بعثی انجام داده بود. هواپیمای عباس دوران در جریان این عملیات و پس از بمباران پلایشگاه بغداد، هدف اصابت موشک پدافند هوایی نیروهای بعثی قرار گرفت. این خلبان رشید باوجود اینکه می‌توانست با استفاده از چتر نجات سالم فرود آید، هواپیمای در حال سقوط را صاعقه زده به مکانی نزدیک محل برگزاری نشست سران عدم تعهد کوئید و رؤیای صدام را برای تشکیل آن نشست در بغداد و ریاست بر آن را به باد داد.

۱- هدف خلبانان نیروی هوایی ارتش جمهوری اسلامی از این عملیات چه بود؟

ناامن نشان دادن بغداد و جلوگیری از نشست سران جنبش عدم تعهد در پایتخت عراق.

۲- رشادت عباس دوران چه نتیجه‌ای داشت؟

عباس دوران هواپیمای در حال سقوط خود را به مکان نزدیک محل نشست اصابت زد و به این ترتیب رؤیای صدام برای تشکیل نشست و ریاست بر آن به بادرفت.

کاربست شواهد و مدارک تاریخی: ص ۲۱۸

متن زیر را بخوانید و به پرسش‌های مربوط به آن پاسخ دهید. (شهریور ۱۴۰۱)

عملیات مرصاد

گروهک سازمان مجاهدین خلق که مردم آنان را منافقین نامیدند، در دوران دفاع مقدس از هیچ اقدامی علیه کشور و ملت ایران دریغ نورزیدند. این گروهک در آغاز جنگ با ایجاد آشوب و ترور شمار زیادی از مسئولان و مردم عادی، شرایطی را به وجود آورد که دشمن بعثی نهایت استفاده را از آن کرد. مجاهدین خلق سپس با خیانتی آشکار در عراق مستقر شدند و در خدمت صدام، دشمن ایران قرار گرفتند ۱۳۶۵ آن‌ها به همراه نیروهای ارتش بعثی به اقدام‌های نظامی و جنایتکاران زیادی علیه مردم ایران و عراق دست زدند. پس از اینکه دولت ایران قطعنامه ۵۹۸ را پذیرفت، منافقین که این اقدام را نشانه ضعف نظامی و سیاسی جمهوری اسلامی می‌دانستند، با حمایت رژیم بعثی صدام تهاجم گسترده‌ای را از مرزهای غربی کشور ما آغاز کردند، اما در عملیات مرصاد (کمینگاه) در حفاصل شهرهای اسلام‌آباد و کرمانشاه از رزمندگان ایرانی شکست سختی خوردند و فقط عده کمی از آنان سالم ماندند و دوباره به دامن صدام پناه بردند.

۱- گروهک سازمان مجاهدین خلق در ابتدای جنگ با چه اقداماتی شرایط را به نفع دشمن بعثی تغییر داد؟

این گروهک در آغاز جنگ با ایجاد آشوب و ترور شمار زیادی از مسئولان و مردم عادی، شرایطی را به وجود آورد که دشمن بعثی نهایت استفاده را از آن کرد.

۲- پس از پذیرش قطعنامه ۵۹۸ توسط ایران، منافقین این اقدام جمهوری اسلامی را چگونه ارزیابی کردند؟

این اقدام را نشان ضعف نظامی و سیاسی جمهوری اسلامی می‌دانستند.

پاسخ پرسش‌های نمونه ص ۲۲۰**۱- چرا در ابتدای جنگ، ارتش صدام به پیشرفت‌های سریع در خاک ایران موفق شد؟**

زیرا با وقوع انقلاب اسلامی در ایران و تضعیف ارتش و نیروهای مسلح و بروز بحران‌های داخلی، ایران هنوز آمادگی کافی برای مواجهه با جنگی بزرگ را نداشت، در نتیجه نیروهای زمینی عراق موفق شدند به سرعت از مرزها بگذرند و با کشتار مردم بی‌گناه و اسارت آن‌ها بخش‌هایی از مناطق غربی و جنوب کشور را اشغال کنند.

۲- نتیجه‌ی پیروزی‌های پی‌در پی ایران در جبهه‌های جنگ چه بود؟

پیروزی‌های پی‌در پی ایران در جنگ به تقویت وحدت ملی در کشور انجامید و با همت غیور مردان ایران آبادان از محاصره خارج و خرمشهر آزاد شد. دشمن متجاوز در بقیه نقاط نیز تن به شکست داد. با شکست‌های پی‌در پی عراق در جنگ، دولت‌های عربی و غربی به

کمک‌های خود به عراق افزودند.

۳- صدام حسین چه موقع ندای صلح خواهی سر داد؟

در حالی که نیروهای ایران، پی در پی عراقی‌ها را به عقب می‌راندند، صدام حسین ندای صلح خواهی و مظلوم‌نمایی سر داد و اعلام کرد که آماده صلح با ایران است.

۴- چرا در ابتدا ایران آتش بس را نمی‌پذیرفت؟

زیرا؛ الف: هنوز بخش‌های زیادی از خاک ایران در تصرف متجاوزان عراقی بود و قبول آتش بس موجب تثبیت حضور آنان در خاک ایران می‌شد.

ب: صدام در صدد بود طی آتش بس، فرصتی به دست آورد تا به تجدید قوا و بازسازی نیروهای خود به پردازد.

ج: صدام طی حمله به ایران، هزاران نفر از ایرانیان را قتل عام و خانواده‌های زیادی را داغ‌دار کرده بود. پس باید به عنوان آغازگر جنگ محکوم و تنبیه می‌شد.

درس بیست و پنجم: آرمان‌ها و دستاوردهای انقلاب اسلامی

پاسخ فکر کنید و پاسخ دهید صفحه ۲۲۲

چرا امام خمینی استقلال فکری را شرط اول استقلال مملکت معرفی کرده است؟

امام خمینی (ره) باور داشتند که با دستیابی به استقلال فکری، مردم می‌توانند به استقلال سیاسی، فرهنگی و سایر ابعاد استقلال دست یابند و در برابر شرق و غرب مقاومت کنند. او تاکید داشت که باید سال‌ها تلاش کنیم تا خطرات ثانویه خود را تغییر دهیم و مستقل شویم و دیگر به شرق و غرب نیازی نداشته باشیم. اگر این کار را انجام دهیم، هیچ قدرتی نمی‌تواند به ما ضربه بزند.

پاسخ پرسش‌های نمونه ص ۲۳۴

۱- منظور از استقلال سیاسی، استقلال فکری و استقلال اقتصادی چیست؟

استقلال فکری؛ زمانی حاصل می‌شود که مردم باور کنند، بیگانگان بر آنان برتری ذاتی ندارند و با همت خود می‌توانند به سازندگی، پیشرفت و تعالی برسند.

استقلال سیاسی؛ به این معنی است که مدیران و مسئولان کشور، در تعیین خط مشی و اجرای برنامه‌های کشور تابع دستور بیگانگان و مداخله آن‌ها نباشند. استقلال اقتصادی؛ به معنای نداشتن وابستگی در ابعاد گوناگون اقتصادی است. کشوری به استقلال اقتصادی می‌رسد که برای تأمین نیازهای اساسی خود به دیگران وابسته نباشد.

۲- انقلاب اسلامی از جنبه‌ی سیاسی در داخل کشور چه دستاوردهایی داشته است؟

۱- تغییر رژیم خودکامه شاهنشاهی و رفع استعمار و استبداد ۲- استقرار نظام جمهوری ۳- تدوین قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران ۴- استقلال سیاسی ۵- پیوند دین و سیاست و ارائه‌ی الگوی نوین برای مردم سالاری دینی ۶- رشد سیاسی و آگاهی‌های عمومی مردم ۷- شکست اُبَهِت قدرت‌های سلطه‌گر غرب و شرق ۸- عدم سلطه‌پذیری و نفی هر گونه سلطه‌جویی ۹- ترسیم چهره صلح طلبانه‌ای از اسلام با اثبات مظلومیت مردم در جنگ تحمیلی و ...

۳- ولایت فقیه به عنوان هسته‌ی مرکزی نظام جمهوری اسلامی چه نوع مشروعیتی دارد؟

مطابق تعالیم شیعی، ولایت فقیه به عنوان هسته مرکزی نظام جمهوری اسلامی دارای مشروعیت الهی است که با مقبولیت مردمی تحقق و عینیت می‌یابد.

۴- سه مورد از دستاوردهای بزرگ اقتصادی انقلاب اسلامی را بنویسید.

- ۱- انقلاب توانست از آغاز پیروزی به تولید بیش تر کالاها در داخل و صدور بعضی از آن‌ها به خارج از کشور نایل آید
- ۲- افزایش چشم گیر سهم صادرات غیر نفتی
- ۳- عمران و آبادی روستاها و برخورداری آنها از آب، برق، مخابرات، مراکز آموزشی و بهداشتی، جاده و امکانات رفاهی
- ۵- در زمینه‌ی فناوری هسته‌ای، انقلاب اسلامی چه دستاوردهایی داشته است؟

- ۱- دست‌یابی به فناوری چرخه‌ی کامل سوخت هسته‌ای، یعنی تبدیل اورانیوم طبیعی به انرژی هسته‌ای
- ۲- جمهوری اسلامی ایران از حیث غنی‌سازی اورانیوم در بُعد صنعتی به پنجمین کشور دنیا تبدیل شده است
- ۳- تولید نسل جدیدی از سانتریفیوژهای هسته‌ای که موجب حیرت جهانیان و کینه دولت‌های غربی شده است

بهرام شفیعی

سرگروه تاریخ منطقه آب پخش - استان بوشهر